

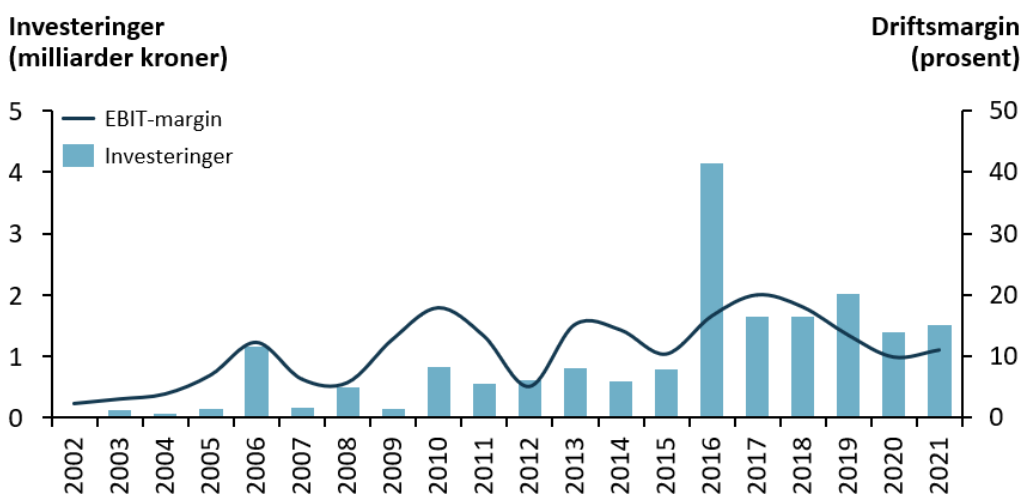
Hørings svar - Grunnrenteskatt på havbruk

Vi viser til departementets høringsbrev av 28.09.2022 vedrørende ovennevnte høring.

Kort om Lerøy Seafood Group

Lerøy Seafood Group (LSG) er et verdensledende sjømatelskap med røtter tilbake til 1899. Kjernevirksomheten vår er produksjon av laks og ørret, fangst av hvitfisk, videreforedling, produktutvikling, markedsføring og salg og distribusjon av sjømat. Hver eneste dag leverer våre 5.500 ansatte sjømat tilsvarende fem millioner måltider som serveres i over 80 ulike land. Vi har virksomhet langs hele norskekysten og hovedkontor i Bergen. I 2021 hadde vi en omsetning på 23 milliarder kroner, egen aktivitet i Norge i rundt 60 kommuner og kjøpte varer og tjenester for 12,8 milliarder fra mer enn 4.500 ulike leverandører i 300 kommuner. Lønnsomhetsutviklingen vår over tid og årlig investeringsnivå siden børsnotering i 2002 er vist i Figur 1.

Figur 1. Marginer og investeringer i Lerøy Seafood Group ASA siden børsnotering i 2002

Noter: Figuren viser LSG sin realiserede EBIT-margin og årlige investeringsnivå siden børsnotering i 2002. EBIT-marginen er beregnet som driftsresultat før verdjusteringer knyttet til biologiske eiendeler relativt til totale driftsinntekter. Investeringer representerer summen av utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler, immaterielle eiendeler, aksjer i tilknyttet selskap og andre selskap, og konsernselskap og utløsning av minoriteter. **Kilde:** Lerøy

Med økende kraft har Lerøy-konsernet investert betydelig i bærekraftige løsninger i hele verdikjeden inkludert smoltproduksjon, større og mer robuste sjøanlegg, tiltak for å løse biologiske utfordringer, slakteri- og foredlingskapasitet og teknologi. Økningen i fabrikkapasitet har være med på å drive «revolusjonen» innen bearbeiding og distribusjon av fersk sjømat. På norsk jord har vi blant annet bygget et av verdens mest avanserte foredlingsanlegg på Hitra utenfor Trondheim. Vi har også kontinuerlig forbedret og effektivisert eksisterende fabrikker for å øke bearbeidingsgraden her hjemme. Etableringene og satsingene vi har gjort i Norge og rundt om i verden med utvikling av nye produkter bidrar til etterspørselsvekst og verdikjening av laks som kategori og kilde til sunn, proteinrik og bærekraftig ernæring.

LERØY SEAFOOD GROUP ASA

PO Box 7600,
N-5020 Bergen, Norway

Telefon + 47 55 21 36 50
Foretaksregisteret/VAT NO 975 350 940 MVA

Email post@leroyseafood.com
leroyseafood.com

Sammendrag

Historien om den norske havbruksnæringen strekker seg over seksti år. Den er preget av en lang rekke opp- og nedturer. Gjennom ekstrem risikovilje, hardt arbeid og målrettet strategisk innsats med kontinuerlig utvikling av nye produksjonsprosesser og markeder har vi skapt en stor industri. En industri der Norge i dag har en verdensledende industriklynge med stort potensial for videre vekst. Videre vekst i Norge vil gi økt produksjon av sunn og bærekraftig mat, flere arbeidsplasser, økte eksportinntekter og betydelige ringvirkninger langs kysten og i landet ellers. Videre vekst i næringens verdiskapning og sysselsetting er avhengig av stabile, forutsigbare og rasjonelle rammebetingelser. Frem til nå har akkurat dette vært et konkurransefortrinn i seg selv for Norge. Et konkurransefortrinn vi nå står i fare for å miste.

Regjeringens valgte prosess gir betydelig risiko for feil med uante konsekvenser

Regjeringen fremmet høsten 2022 et forslag om å innføre en kontantstrømbasert grunnrenteskatt for laks- og ørretoppdrett i norske farvann. Modellen er mer eller mindre direkte overført fra vannkraftnæringen og innebærer en betydelig skjerpelse av det eksisterende særskattesystemet for havbruk. Virkeområdet for den nye skatten skal avgrenses til den delen av verdikjeden som foregår i allmenningens sjøarealer, der skatten for denne aktivitet skal tredobles og økes fra 22 til 62 prosent. Forslaget som nå ligger på bordet ble sendt på høring 28. september 2022 med frist 4. januar 2023, og skal trolig vedtas i Stortinget før sommeren 2023. Skatten trer i kraft før høringsfristen, og før den er vedtatt. Prosessen har vært svært uoversiktlig, og den bærer preg av hastverksarbeid og manglende konsekvensutredning. Etter vår vurdering medfører dette stor sannsynlighet for uante og uheldige konsekvenser.

Forslaget bygger på et feilaktig faktagrunnlag

Vi mener SSB (Statistisk Sentralbyrå) sine beregninger av grunnrente i havbruksnæringen, som er basis for regjeringens forslag, har betydelige svakheter. Dette er synliggjort blant annet i et urealistisk lavt avkastningskrav, og at hele verdikjedens verdiskapning krediteres til bruk av allmenning i sjøfasen. Dette er etter vår oppfatning grunnleggende feil, og heller ikke slik vi forstår intensjonen til regjeringen. I realiteten har de største investeringer, og trolig største bidragsyttere til verdiskapning, siste ti år vært på land. Både gjennom investeringer i en mer hardfør fisk (genetikk, vaksiner, smolt med mer), og et utrettelig arbeid med å øke etterspørselen etter produktet (bearbeiding og markedsutvikling). Godt hjulpet av en svak norsk krone har denne innsatsen resultert i at vi de senere år har oppnådd gode priser for laksen vi selger. Videre er det høyst foruroligende at forslaget langt på vei bygger på et feilaktig premiss om at konsesjoner er mottatt vederlagsfritt. Lerøy har kjøpt sine tillatelser til markedspris på kjøpstidspunktet.

Havbruksnæringen forbruker ikke en felles naturressurs. Havbruksnæringen er ikke sammenlignbar med hverken bruk av vann til elproduksjon eller petroleumsutvinning på kontinentalsokkelen, hvor varelageret og produktet blir tilvirket av naturen selv, og der man høster av fellesskapets eiendeler. Det er ikke tilfelle for havbruk som finansiere alle innsatsfaktor og produserer fisken selv.

Høringsforslaget vitner om manglende forståelse for verdikjeden vi opererer i og dens kompleksitet, og derfor mener vi den foreslåtte innretning for grunnrenteskatt vil lede til dramatiske og uønskede konsekvenser om den innføres.

En sentral forutsetning for nøytralitet i grunnrentebeskatning er stedbinding

I en liten åpen økonomi med et internasjonalt marked er man avhengig av stedbinding for teoretisk å kunne si at skattemodellen er nøytral. Det pågår et rivende utviklingsløp innenfor landbasert- og offshore produksjon av laks, samt innenfor produksjon av genmodifisert laks og arbeid med å produsere laks i laboratorium. Disse utviklingsprosjektene finansieres av både privat og statlig risikokapital. Dersom det

skulle vise seg at forutsetningen om stedbundenhet er feil vil det få svært dramatiske konsekvenser for både næringen og Norge.

Vi har allerede en generell høy beskatning og en grunnrentebeskatning i havbruk

Det er avgjørende at vi ser skattesystemet under ett. Beregninger viser at selskaper liknende Lerøy Seafood Group ASA og dets norske eiere allerede i dag har en skattebyrde på mer enn 40 % for sin havbruksaktivitet når en inkluderer selskapsskatt, formuesskatt og utbytteskatt. I tillegg betaler havbruksselskapene ekstraskatter i form av produksjonsavgift, markedsavgift og forskningsavgift, samt at de betaler staten for kjøp av økt produksjonsvolum. De siste årene har statens salg av nytt produksjonsvolum til næringen utgjort ca. 4 milliarder kroner årlig. Dette kommer i tillegg til de ca. 500 millioner kroner næringen betaler i årlig produksjonsavgift for bruk av sjøarealer. Dette innebærer at staten allerede har valgt å ta ut en grunnrente fra næringen, en grunnrente som årlig utgjør mer enn 20% av næringens samlede resultat før skatt.

Næringen er positiv til å kunne bidra ytterligere til skatteinntekter. Det er avgjørende viktig at grunnrenten som kreves inn gjøres med et minimum av effektivitetstap. Bildet som forsøkes skapt om at næringen ikke bidrar, eller ikke ønsker å bidra, er feilaktig. Næringen betaler allerede grunnrenteskatt, og diskusjonen må handle om de betydelig effektivitetstap som vil komme av foreslått modell, og som vi mener vil gi store samfunnsøkonomiske tap på lengre sikt. Ingen er tjent med en modell som vil kunne gi lavere etterspørsel, vesentlig lavere investeringer og en betydelig mindre industri.

Minimum skattesats for norskeid lakseprodusent vil være mellom 75-80%, og oftest høyere

Etter en grundig gjennomgang av alle tekniske aspekter ved skatteforslaget har vi analysert den totale skattebelastningen som vil gjelde for næringen og våre eiere. Samlet viser våre beregninger at et nedre estimat for den effektive skattesatsen for en stor norskeid lakseprodusent vil bli mellom 75 og 80 prosent av resultatet før skatt. Kapitalen vi sitter igjen med etter skatt skal finansiere vedlikehold, nye investeringer og den skal gi risikokompensasjon til kapitaleier. Vår vurdering er at disponibel kapital etter skatt ikke lengre vil være tilstrekkelig til å tjene disse tre formålene.

Investeringsmidler i næringen vil tørke inn. I teorien skal dette løses med perfekte kapitalmarked

Det er opplagt at summen av skattlegging av næringen, og dens eiere, vil gi betydelig mindre kapital til investeringer blant dagens havbruksaktører. Dette skal i skatteforslaget oppveies, av en teoretisk forutsetning om at forslaget er skattemessig nøytralt for det enkelte prosjekt, og at vi har fri og uendelig tilgang på kapital. Ingen av forutsetningene er riktig. I praksis har vi ikke perfekte kapitalmarkeder, verken i Norge eller noen andre steder. Finansiering av nye prosjekter i næringen i dag skjer i hovedsak gjennom en kombinasjon av opptjente midler og gjeld. Vår selvfinansieringsevne har vært uunnværlig for utviklingen av bransjen siden utenforstående kapitaltilbydere generelt krever høy kompensasjon for eksponering mot den biologiske risikoen en har i havbruksnæringen. Forslaget vil ha dramatiske konsekvenser for næringens investeringsevne og da vekstutsikter i Norge. Det er en stor svakhet at det ikke er foretatt en konsekvensutredning av det totale skattetrykket næringen vil utsettes for.

Skatteforslaget er ikke nøytralt, og kapitalmarkedet er ikke perfekt. Dramatisk innvirkning på investeringer

I tillegg til den totale skattebelastningen er det også svært problematisk at foreslått innretning har en rekke iboende egenskaper som stimulerer til skattemessig motiverte beslutninger. I teorien skal særskatten utformes på en slik måte at den relative avkastningen før skatt blir den samme som etter skatt, og skatten skal være nøytral. Forslaget er imidlertid ikke nøytralt utformet og investeringsprosjekter som er lønnsomme før skatt vil kunne bli ulønnsomme etter skatt. Konsekvensen blir at disse prosjektene ikke gjennomføres og vi risikerer store samfunnsøkonomiske effektivitetstap. Dette vil gi store negative ringvirkninger, særlig langs kysten, der vi vanligvis gjør våre investeringer.

Bunnfradraget gir sterke insentiver til uheldige tilpasninger

Som et politisk virkemiddel inkluderer forslaget et bunnfradrag for å skjerme de minste havbruksaktørene. Et bunnfradrag innebærer at samme aktiva får ulik verdi avhengig av hvem som eier det. Tilsvarende medfører hard norsk kapitalbeskatning på eiernivå at samme aktiva får ulik verdi avhengig av hvem som eier det. Etter vår vurdering vil dette åpne opp for en rekke uheldige tilpasninger og mulig føre til ubalanser i et viktig og godt samarbeid mellom små og store aktører slik næringen er organisert i dag.

Normpris må kastes

I motsetning til olje og kraft, fantes det ikke historisk noe globalt marked for laks. Det er gjort svært store investeringer i marked, slik som i produktutvikling og effektiv distribusjon, for å skape den etterspørsel vi har i dag. Vridningseffekter fra skattlegging i hvordan bransjen selger sine produkter vil kunne få store konsekvenser for både etterspørsel, videreforedling og sysselsetting i Norge. Dette er en av en rekke tekniske svakheter med forslaget, men normpris må forkastes og reelle inntekter legges til grunn for inntektsfastsettelsen. En skatt er alt annet enn nøytral når den påvirker hvordan aktørene i næringen selger produktene sine, og det er kritisk for næringens utvikling og tilhørende ringvirkninger når man tvinges til å selge produkt i en form som kundene ikke ønsker.

Forslaget gir svært mye byråkrati og administrasjon

Vi er overbevist om at regjeringen og finansdepartementet har undervurdert kompleksiteten i vår verdikjede og verdiskapingsprosess. Skattesubjektets strenge avgrensning til sjøfasen introduserer en rekke praktiske utfordringer og fordrer at fortjeneste opptjent i alle ledd allokeres til sin rettmessige kilde. I første omgang vil dette medføre en bred restrukturering av selskapene i et forsøk på å isolere høyskatteområdet. Dermed vil det åpne for et stort og omfattende kontrollbehov fra myndighetenes side.

Forslaget bryter med tradisjonene som historisk har gitt langsiktige rammevilkår for næringsliv

I Norge har vi vært vant til grundige og åpne prosesser i forbindelse med endring av sentrale rammebetingelser for næringslivet. Gjennom langsiktighet, ansvarlighet og forutsigbarhet har det blitt lagt til rette for et godt og vekstfremmende tillitsforhold mellom næring og myndighet. I nyere tid har vi imidlertid sett flere tegn til at tiden med grundige og åpne prosesser dessverre er forlatt. Denne sterkt negative utviklingen har introdusert betydelig uforutsigbarhet som igjen vil gi utslag i lavere investeringsnivå og vekst i norsk økonomi som helhet.

Våre anbefalinger er at:

1. Vi har allerede grunnrenteskatt i næringen og næringen betaler en merbeskatning. Regjeringens forslag forkastes og innføres ikke fra 1. januar 2023. Dagens særskattesystem med produksjonsavgift og betaling for produksjonskapasitet videreføres - eventuelt med noen mindre justeringer.
2. Det nedsettes et nytt og bredt sammensatt utvalg med nødvendig bransje- og praktisk finanskompetanse til å vurdere næringens totalbeskatning, samt foreslå mulige endringer.
3. Om en velger å gå videre med foreslått modell må:
 - a. innføring utsettes og konsekvensutredning gjennomføres
 - b. alle relevante inntekter og kostnader inkluderes i særskattegrunnlaget
 - c. faktisk salgsinntekt legges til grunn for inntektsfastsettelsen i særskatten. Et normpriseråd vil ikke fungere etter sin hensikt i havbruksnæringen.
 - d. utarbeides overgangsregler som reduserer grad av konfiskering
 - e. tas hensyn til næringens totale skattenivå (inkludert eierbeskatning) og særskattesatsen må reduseres vesentlig
 - f. evaluering og eventuelle endringer av rammebetingelser må følge prinsippene for langsiktighet, konkurransekraft, ansvarlighet og forutsigbarhet.

Vi i Lerøy mener bestemt at regjeringens skatteforslag bygger på et syltynt empirisk grunnlag og bærer preg av flere sentrale misforståelser om elementære bransjeforhold. Etter vår vurdering vil en gjennomføring av forslaget slik det foreligger ha dramatiske og vidtrekkende konsekvenser for næringen, kystsamfunnene og norsk næringsliv for øvrig.

Bakgrunn

I Norge har vi en stolt tradisjon for at fellesskapet skal ha sin rettmessige andel av verdiskapingen basert på allmenningens ressurser. Gjennom ansvarlig, langsiktig og forutsigbar forvaltning av våre vannkraft- og petroleumsressurser har vi sikret at naturformuen kommer både dagens og fremtidige generasjoner til gode. Denne tradisjonen var bakgrunnen for at man i 2018 nedsatte et offentlig utvalg som skulle vurdere hvorvidt det var belegg for at fellesskapet kunne hevde en større del av verdiskapingen i havbruksnæringen og hvordan det eventuelt kunne gjøres.

Utvalget leverte sin rapport ved utgangen av 2019 og to tredjedeler av medlemmene anbefalte innføring av en overskuddsbasert grunnrenteskatt etter modell fra vannkraftnæringen. Forslaget møtte sterk politisk motstand og ble lempet til fordel for en produksjonsavgift som betaling for sjøarealet man låner samt vederlag for vekst.

Knappe tre år etter avgiftsforliket foreslår regjeringen likevel å innføre en overskuddsbasert grunnrenteskatt på havbruk. Vi, havbruksaktørene, har i løpet av disse tre årene gjennomført betydelige investeringer for å sikre videre vekst og vedvarende norsk laksesuverenitet i en stadig mer konkurranseutsatt næring. I tråd med norsk tradisjon har vi lagt til grunn en forventning om stabile rammevilkår i våre investeringsbeslutninger.

Forslaget som nå er ute på høring bryter med de tre bærende prinsippene i norsk reguleringstradisjon nevnt innledningsvis - ansvarlighet, langsiktighet og forutsigbarhet. En grunnrenteskatt slik den er foreslått, kombinert med en omfattende generell skjerpelse av kapitalbeskatningen i Norge, vil ikke bare hemme videreutvikling av næringen vår, men vil være sterkt ødeleggende for livsgrunnlaget langs kysten her vi lever og bor.

Å sikre et bærekraftig livsgrunnlag langs norskekysten er en sentral del av vårt samfunnsansvar og en oppgave vi tar på største alvor. Vi vil derfor bidra med vår vurdering av skatteforslaget som nå er ute på høring.

I det følgende redegjør vi for grunnrentebegrepet, grunnrenteskatter og hvorvidt det er dokumentert en grunnrente i havbruk. Deretter går vi gjennom næringens historie og verdikjede før vi diskuterer prinsipielle forskjeller mellom havbruk og andre særskattenæringer. Dernest går vi grundig gjennom forslagets tekniske innretning og analyserer det totale skattetrykket for næringen med og uten forslaget. Videre diskuterer vi hvilke konsekvenser forslaget vil ha for næringen og tilliten til politiske prosesser i Norge. Avslutningsvis gir vi noen generelle kommentarer og skisserer vårt forslag til videre saksgang i behandlingen av forslaget.

Grunnrente og grunnrenteskatt

Det moderne grunnrentebegrepet spores gjerne tilbake til tidlig attenhundretall og økonomen David Ricardo (1817). Han var opptatt av at samme kapital- og arbeidsinnsats kunne gi forskjellig avling på ulike jorder. Områder med høy ressurskvalitet ville gi høyere profitt for bonden enn områder med lav ressurskvalitet, alt annet likt. Dersom bonden ville leie ut et jorde ville ressurskvaliteten være reflektert i leien. Høyere jordkvalitet ville gi høyere leieinntekt. Denne forskjellen i leieinntekt mellom ulike jorder er grunnrente i ordets opprinnelige forstand og svarer til naturens lønnsomhetsbidrag.

Grunnrenten er pr definisjon stedbunden og det gjør den til et yndet skatteobjekt. Næringsvirksomhet som avhenger av stedbundne ressurser, kan ikke flytte virksomheten til andre skattejurisdiksjoner med lavere skattetrykk. Som et resultat kan staten kreve en langt større del av overskuddet enn i andre næringer uten at det oppstår skattemessige tilpasninger med høy samfunnsøkonomisk kostnad. Med hard beskatning av stedbunden profitt kan det øvrige skattetrykket i næringslivet reduseres med tilhørende samfunnsøkonomisk effektivitetsgevinst.

Før vi kan skattlegge grunnrenten må vi være helt sikre på at det er grunnrenten vi faktisk skattlegger. Når man har lyktes med å bevise at det foreligger stedbunden skattbar grunnrente i en næring, må det gjøres et omfattende utredningsarbeid for å kartlegge hvordan en eventuell skatt bør utformes. I dette arbeidet er det avgjørende at det totale skattetrykket vurderes og ikke grunnrenteskatten isolert. Den samlede skattebelastningen bør utformes slik at den i minst mulig grad hindrer effektiv bruk av samfunnets ressurser. Det er den samlede skattebelastning som er det avgjørende perspektiv i vurderingen av virkningen av en ny skatt, og dette perspektivet er helt fraværende i høringsforslaget og forarbeidet.

Det finnes en rekke etablerte skattemodeller for å innkreve grunnrente. Overordnet kan disse innrettes enten forskuddsvis eller etterskuddsvis. De norske særskattesystemene for vannkraft- og petroleum er begge etterskuddsbasert og aktørene betaler sin skatt etter at inntekten er realisert på selskapets hånd. Det eksisterende særskattesystemet/grunnrentebeskatning for havbruksnæringen er imidlertid strukturert som en hybridmodell der aktørene betaler for kapasitet via auksjoner forskuddsvis og en produksjonsavgift etterskuddsvis.

I tillegg til auksjoner og produksjonsavgift kan man også skattlegge grunnrente via tomte- og arealleie, konsesjonsleie, direkte statlig egenkapitalengasjement (slik som SDØE¹), andre former for avgifter på ressursnivå og overskuddsskatter. Forslaget som nå ligger på bordet, utvider særskattesystemet i havbruk til å også inkludere en naturressursavgift og overskuddsskatt. Havbruksnæringen vil derfor i praksis forholde seg til fire særskatter som alle sikter på å skattlegge samme inntekt. Den mest sentrale komponenten vil være overskuddsskatten med sitt brede nedslagsfelt.

Rent teoretisk er det trivielt å vise at overskuddsbaserte grunnrenteskatter, være seg periodisert eller kontantstrømbasert, vil være nøytrale under et sett med strenge forutsetninger. For det første må det være hevet over enhver tvil at det er grunnrente som skattlegges. For det andre må investorene være fullt rasjonelle og sist, men ikke minst, må kapitalmarkedene være perfekte. Sistnevnte innebærer blant annet at det er ubegrenset tilgang på kapital, at alle kan låne til risikofri rente og at all gjeld og egenkapital er fritt omsettelig i markedet til enhver tid. Som et resultat vil marginal avkastning være uavhengig av prosjektets skalering og investor kan fritt rebalansere sin porteføljerisiko slik at investeringsnivået ikke påvirkes av høyt særskattetrykk.

¹ Statens Direkte Økonomiske Engasjement i petroleumsvirksomheten på norsk sokkel.

Dersom noen av disse forutsetningene imidlertid viser seg å ikke holde i praksis vil en særskatt gi skattemotivert tilpasning med overhengende fare for at samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter aldri realiseres. Kapitaltilgangsutvalget viste til at det norske kapitalmarkedet i all hovedsak fungerer godt, men langt ifra perfekt. Utvalget poengterte at effektiv og nøytral beskatning er fundamentet som sikrer god kapitaltilgang for næringslivet og uttrykte sin skepsis mot blant annet formuesskatten.

Vi vil i dette høringssvaret utfordre underliggende forutsetninger i skatteforslaget og søke å vise at:

1. Ingen har dokumentert en grunnrente i havbruksnæringen. Estimaten som foreligger, er i bestefall en upresis måling av bedriftsøkonomisk lønnsomhet i integrerte selskaper.
2. Det å tilskrive næringens suksess til allmenningens ressurser er både historieløst og respektløst. Verdiskapningen vi i dag realiserer er en funksjon av systematisk og målrettet arbeid over nærmere seksti år.
3. Verdikjeden er intrikat, og alt henger sammen med alt i biologiske produksjonsprosesser. Det å isolere bidraget fra ett steg i verdikjeden er langt på vei en umulig oppgave i praksis.
4. Foreslått modell for overskuddsbasert grunnrenteskatt fungerer prinsipielt dårlig for havbruk. Det er avgjørende forskjeller mellom vår næring og de vi sammenlignes med for skatteformål (vannkraft og petroleum).
5. Skatteforslaget har en rekke tekniske svakheter som vil påvirke både investeringsevnen og viljen betydelig.
6. Det er det totale skattetrykket, både på selskaps og eiernivå, som er avgjørende for næringens utvikling. Det totale skattetrykket er ikke bærekraftig og vil sette en effektiv stopper for fremtidig vekst og utvikling av næringen i Norge.
7. Det prosessuelle rundt forslaget er høyst uheldig med vidtrekkende og uante konsekvenser for næringen vår og norsk økonomi som helhet.

I sum er Lerøy overbevist om at innføring av forslaget slik det foreligger vil ha svært uheldige samfunnmessige konsekvenser. Vi mener vårt høringssvar viser at det er en betydelig sannsynlighetsovervekt for at forslaget vil være samfunnsøkonomisk ulønnsomt, og at grundigere utredninger er nødvendige. Vi poengterer eksplisitt at denne særskattediskusjonen handler om langt mer enn proveny. Den handler til syvende og sist om hvorvidt vi skal ha videre utvikling av næringen vår i Norge.

Finnes grunnrente i norsk havbruksnæring?

Ifølge Finansdepartementet (2022) har Statistisk Sentralbyrå (SSB) påvist en betydelig grunnrente i havbruksnæringen over tid. SSB legger imidlertid til grunn en svært utvidet definisjon av grunnrentebegrepet (Greaker og Lindholt 2022). Definisjonen som legges til grunn skiller ikke mellom bidraget fra naturen og andre kilder til lønnsomhet som for eksempel havbruksnæringens dyktighet, valutaeffekter, eller faktorer drevet av rammebetingelser. Definisjonen som legges til grunn representerer ganske enkelt en aggregert profittberegning, der all profitt ut over fire prosent reell normalavkastning anses som «superprofitt» og dermed grunnrente.

Fordelen med en så bred definisjon er at den enkelt kan regnes på. Den samme fordelen er imidlertid også dens store svakhet. Regnemåten fanger opp en rekke profittformer uten å differensiere på kilder. Det følger direkte av den konseptuelle definisjonen over at all grunnrente er superprofitt, men all superprofitt er ikke grunnrente.

I økonomisk litteratur finnes det en rekke renteformer. Dette drøfter også Havbruksskatteutvalget (NOU 2019: 18) innledningsvis i sin rapport. Fellesnevneren mellom alle formene er at de gir opphav til en renprofitt, eller unormalt høy avkastning. Rentekilder kan være ressursgrunnlaget, konkurransesituasjonen, dyktighet og reguleringer for å nevne noen. Utvalget legger til grunn at begrepet må forstås som et paraplybegrep og erkjenner i så måte at deler av profitten kan tilskrives faktorer innenfor havbruksaktørenes kontroll. Dersom det er havbruksaktørene selv som skaper verdien, vil den ikke uten videre kunne beskattes uten at det medfører uheldige skattemessige tilpasninger. Implisitt er det viktig at man evner å isolere skattegrunnlaget som faktisk er stedbundet.

I havbruk kan det oppstå grunnrente i ordets rette forstand i form av at noen lokaliteter er bedre egnet enn andre, men å tallfeste omfanget er langt på vei en umulig oppgave i praksis. Dette skyldes både et mangelfullt tallgrunnlag og at ingen generasjon med fisk står overfor nøyaktig samme miljømessige forhold. Det kan også oppstå rente som følge av at noen lykkes bedre med sin forretningsstrategi enn andre. Videre vil de kunne oppstå reguleringsrente som følge av at myndighetene håndhever kontrollerende produksjonsbegrensninger overfor aktørene. I tilfeller med etterspørselsoverskudd vil sistnevnte føre til høyere priser enn man ellers ville hatt i det som økonomer kaller langsiktig likevekt.

Reguleringsrenten står sentralt både i høringen og Havbruksskatteutvalgets rapport. Et essensielt underliggende premiss i både høringsforslaget og rapporten er nemlig narrativet om at havbruksaktørene har fått eksklusiv rettighet til næringsutøvelse i allmenningen vederlagsfritt. Dette er en feilaktig fremstilling som vi vil komme tilbake til i vår gjennomgang av næringens historie senere.

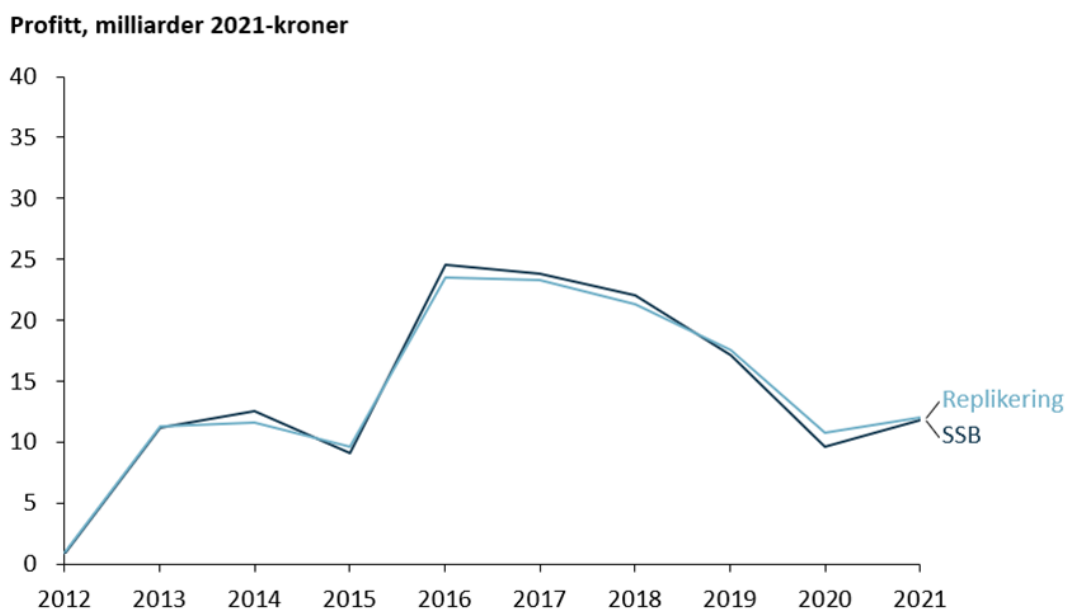
I et forsøk på å øke vår forståelse av hva grunnrenteestimatene til SSB faktisk representerer har vi gjort noen analyser med utgangspunkt i den norske populasjonen av havbruksselskaper som juridisk disponerte konsesjoner i perioden 2012-2021. Merk at disse selskapene i stor grad er vertikalt integrerte med betydelig aktivitet også utenfor sjøfasen. Vi henter ut regnskapsinformasjon for samtlige aktører og gjør en grovt forenklet beregning av investert kapital. Deretter legger vi til grunn en standard definisjon av superprofitt fra finansiellitteraturen der regnskapsmessig driftsresultat korrigeres for kapitalens normalavkastning. Deretter summerer vi justert driftsresultat på tvers av alle selskapene i hvert år. For å kunne sammenligne med

resultatene til SSB legger vil til grunn en reell alternativavkastning for kapitalen på 4 prosent.² Merk at kapital bundet opp i fisk og kjøp av konsesjoner ikke inngår i SSBs definisjon av investert kapital.

Resultatene fra våre beregninger er gjengitt i Figur 2. Vår forenklete tilnærming sammenfaller i stor grad med estimatene til forskerne. Dette forteller oss at profitten som SSB måler svarer til den generelle lønnsomheten på tvers av en rekke vertikalt integrerte selskaper, og da også at målt profitt inkluderer all merprofitt, uansett årsak og hvor i verdikjeden den oppstår. Det departementet hevder er en godt dokumentert grunnrente i sjøfasen er derfor i beste fall en upresis måling av den bedriftsøkonomiske lønnsomheten til selskaper som eier konsesjoner med et kunstig lavt krav til kapitalavkastning.

Figur 2. Replikering av SSBs grunnrenteberegning

Noter: Figuren sammenstiller resultatene fra Greaker og Lindholdt (2022) med våre forenklete replikeringsresultater. Tallene er deflatert til 2021-kroner med en faktor utledet av Greaker og Lindholdt (2022) som representerer et veid gjennomsnitt av konsumprisindeksen og indeksen for offentlig konsum. **Kilder:** Brønnøysund (via Proff), Greaker og Lindholdt (2022), Nasjonalregnskapet

Det er åpenbart en rekke problematiske sider ved analysen til SSB og i det følgende ønsker vi å konkretisere følgende fire utvalgte og sentrale svakheter:

1. Kapitalavkastningskravet er vesentlig undervurdert
2. Kapitalbinding i form av fisk og konsesjoner ekskluderes
3. Profitten inkluderer inntjening fra deler av verdikjeden som ikke foregår i allmenningen
4. Manglende justering for andre lønnsomhetsdrivere

² Profitt = EBIT - Investert kapital * avkastningskrav før skatt, der investert kapital er grovforenklet til egenkapital + gjeld - kontanter - konsesjoner. Vi bruker utelukkende bokførte verdier og avkastningskravet er 4%.

Kapitalavkastningskravet er vesentlig undervurdert, og «superprofitten» vesentlig overvurdert

Kapitalavkastningskravet på fire prosent stammer fra NOU 2012: 16 *Samfunnsøkonomiske analyser* og består av en risikofri komponent på 2.5 prosent og en risikopremie på 1.5 prosent. Kravet ble i sin tid utledet for ordinære offentlige prosjekter med en levetid på 40 år. På et syltynt empirisk grunnlag argumenter forskerne for at kravet er overførbart til havbruksnæringen. Vi er imidlertid ikke kjent med at noen aktører i bransjen deler forskernes risikoforståelse og kravet ligger i praksis minst to til tre ganger høyere når vi og våre investorer overveier investeringsmuligheter. Dette understøttes videre av at det finnes en stor andel aktører i kapitalmarkedet som ikke vil oppta direkte eksponering mot havbruksvirksomheten på grunn av det komplekse og sammensatte risikobildet. Disse investorene velger gjerne en mer indirekte eksponering gjennom infrastrukturinvesteringer i leverandørleddet.

Utvalget som beregnet avkastningskravet tilbake i 2012 (NOU 2012: 16 *Samfunnsøkonomiske analyser*) tok utgangspunkt i kapitalverdimodellen som blant annet forutsetter veldiversifiserte eiere. I havbruksnæringen er imidlertid de aller fleste eierne tungt overvektet mot sjømat og modellens grunnleggende forutsetninger for måling av avkastning og risikokompensasjon tilfredsstilles dermed ikke. Usystematisk risiko er nemlig en del av livet som havbruksaktør langs kysten og som vi ikke kan diversifiseres oss bort ifra uten at det går på bekostning av lokalt eierskap, forankring og verdiskaping. Videre forutsetter modellen at alle aktører kan låne til risikofri rente. Denne forutsetningen holder heller ikke i en næring med betydelig biologisk risiko. Et avkastningskrav som faktisk gjenspeiler næringens reelle risikoprofil, ville medført vesentlig lavere profittanslag.

I forlengelsen av dette skal det også påpekes at forskerne beregner grunnrenten fra 1984 til 2021 i sin opprinnelige rapport, og ikke bare i den korte tidsperioden vi replikerer (2012-2021). Som vi skal komme tilbake til i vår redegjørelse for bransjens historie nedenfor, har næringen gått gjennom omfattende endringer i perioden. Havbruksnæringen vi kjenner i dag er på ingen måte sammenlignbar med næringen på 80- og 90-tallet. Implisitt faller den statiske tilnærmingen til risikospørsmålet på sin egen urimelighet både empirisk og teoretisk. Forskerne forsøker å forsvare det valgte avkastningskravet og dets relevans for næringen som helhet med utgangspunkt i de børsnoterte selskapene Mowi og Bakkafrøst. Et minstekrav til diskusjonen ville vært om disse selskapene representerer norske havbruksselskaper flest, hvorvidt avkastningskravet i stor nok grad hensyntar spredningen av selskapsstørrelser, og forskjeller i kapitalstruktur med tilhørende konkurrisiko for å nevne noe.

Departementet, Havbruksskatteutvalget og SSB trekker også en klar skillelinje mellom historiske og fremtidige investeringer som vi ikke kan gjøre i praksis. Det er riktig at investeringsbeslutninger som vi tar i dag er basert på våre forventninger om fremtiden, men vi må huske at disse forventningene blant annet er en funksjon av all vår kunnskap og erfaring frem til investeringstidspunktet. Betydelige eksogene sjokk, som for eksempel uforutsigbare endringer i rammebetingelser, vil derfor reflekteres i alle våre strategiske avgjørelser fremover i tråd med prinsippet om et effisient beslutningsgrunnlag. Økt systematisk risiko materialiseres i høyere avkastningskrav og lavere prosjektlønnsomhet.

Kapitalbinding i form av fisk og konsesjoner ekskluderes

De største kapitalbindingene vi gjør i forbindelse med sjøfasen av havbrukssyklusen er i den levende fisken og produksjonstillatelsene. SSB velger å se bort fra disse investeringene når profitten, eller grunnrenten, beregnes. Fisk ekskluderes av SSB fordi den ikke defineres som et livdyr i nasjonalregnskapet. For å regnes som livdyr må dyret gi en løpende avkastning gjennom levetiden som for eksempel melk (kuer) eller ull (sauer). Konsesjoner holdes på sin side utenfor fordi det er disse som angivelig gir opphavet til profitten (grunnrenten).

Ekskluderingen av fisk og konsesjoner medfører en betydelig undervurdering av kapitalinnsatsen og tilhørende overvurdering av profitten. At biomassen holdes utenfor kapitalbegrepet, kan ikke under noen omstendighet forsvares med faglig troverdighet. Konsesjonene derimot kan man forsvare å holde utenfor kapitalgrunnlaget dersom de er mottatt som vederlagsfri gave. Dette vilkåret er imidlertid ikke oppfylt i havbruksnæringen siden bortimot alle konsesjonstønn har skiftet hender til markedsmessig verdi siden utstedelse. Disse transaksjonene går vi nærmere inn på i vår gjennomgang av bransjens historie senere.

Som eksempel hadde Lerøy Seafood Group, i vår balanse per utgangen av tredjekvartal 2022 laks og ørret for 8,1 milliarder kroner. Kontali Analyse har på vegne av Sjømat Norge kartlagt at om lag 95% av alle utestående konsesjoner i dag har byttet hender i annenhåndsmarkedet. Vi i Lerøy har ervervet våre konsesjoner til markedspris på kjøpstidspunktet. Det er en betydelig feilkilde i beregning fra SSB at disse dette er utelatt. SSBs beregning forutsetter da for eksempel at næringen ikke må finansiere eget varelager/fisk i flere år for i det hele tatt ha noe å slakte. Det fremstår åpenbart at forslagsstiller, regjeringen, ikke forstår næringens verdikjede eller historie.

Profitten inkluderer inntjening fra deler av verdikjeden som ikke foregår i allmenningen

Fra vår replikering av resultatene ovenfor vet vi at tallgrunnlaget til SSB inkluderer en lang rekke vertikalt integrerte selskaper som for eksempel Lerøy Aurora, Lerøy Vest og Lerøy Midt, der en stor del av aktivitet og verdiskaping skjer utenfor allmennings sjø. For næringen sett under ett skjer en stadig større del av verdiskapingen på land, i forkant og etterkant av perioden fisken tilbringer i sjøen. Implisitt blir det mer og mer problematisk å kreditere allmenningens ressurser for eventuell høy eller lav avkastning. Frem til nå har det vært relativt uviktig hvor profitten oppstår i integrerte selskaper siden alle kilder har blitt skattemessig likebehandlet. Fremover vil det imidlertid bli svært viktig å synliggjøre hvor verdiskapingen konkret skjer så langt det lar seg gjøre.

I tillegg til at SSB inkluderer integrerte selskaper i sin beregning av grunnrenten er det også problematisk at ikke-kapitaliserte investeringer i form av systematisk markedsinnsats over tid ikke hensyntas i beregningene i tilstrekkelig grad. Denne innsatsen er langsiktig av natur og har vært en svært viktig driver for lakseprisen i perioden som analyseres.

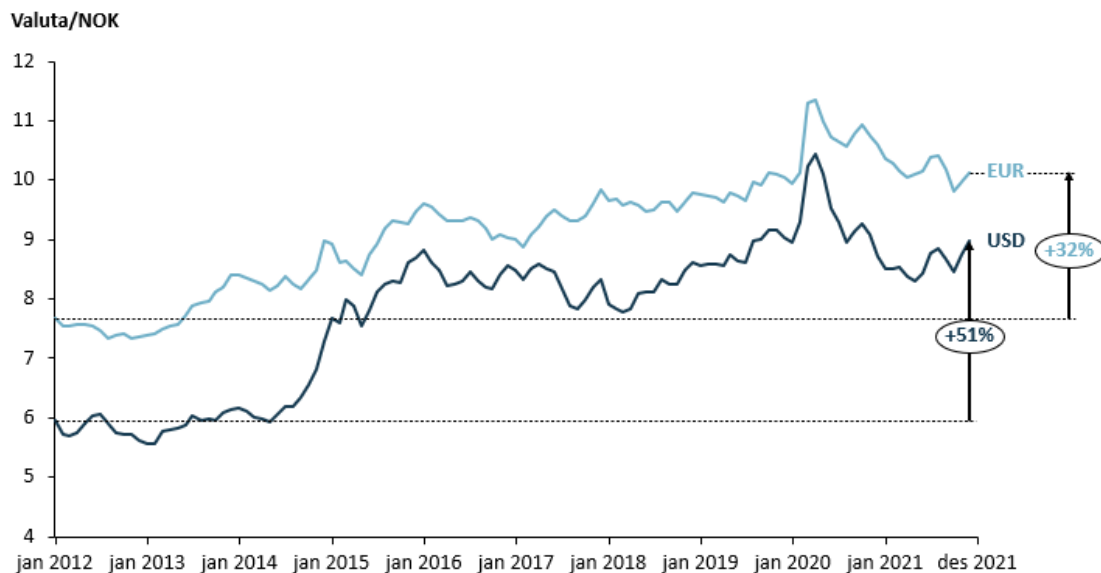
Lerøy har de siste femti årene vært en ledende aktør i arbeidet med å bygge etterspørsel etter norsk laks. Et marked som i dag er globalt, men som ikke fantes for femti år siden. Fra 2012 til 2020/21 har Norges andel av den globale lakseproduksjonen falt fra om lag 60 til om lag 50 prosent, og vi har hatt vesentlig lavere volumvekst enn historisk i Norge. At vi i samme periode opplever rekordverdier i lakseeksporten er i stor grad drevet av høyere priser som igjen er drevet av at laks i stadig mindre grad selges som en «commodity»/råvare, men som et bearbeidet og forbrukervennlig produkt med mange typer innpakning og bred distribusjon. Dette markedsarbeidet har vært og er avgjørende for laksens suksess, og det å tilskrive verdien av dette til bruk av allmenning er en grov historie forfalskning.

Manglende justering for andre lønnsomhetsdrivere/eksogene sjokk

Økt profitt fra 2012 og utover forklares i all hovedsak av lakseprisen ifølge SSB forskerne. Det er riktig at lakseprisene har vært gode i perioden, men et avgjørende moment vi savner at forskerne diskuterer er effekten av den omfattende kronedepresieringen vi har opplevd i samme periode målt mot euro og dollar, som vist i Figur 3. Næringen eksporterer rundt 95% av det vi produserer og inntektene våre er følgelig langt på vei i utenlandsk valuta, samtidig som en betydelig andel av kostnadene våre er i norske kroner. Svak valuta stimulerer videre til økt global etterspørsel siden produktene våre blir relativt sett billigere for en konsument i utlandet. Disse effektene kan man ikke med faglig troverdighet argumentere for at skal inngå i en grunnrenteberegning.

Videre var den store økningen i profitten fra 2015 til 2016 primært drevet av algeoppblomstring i Chile med tilhørende massedød. Selv om volumene for lengst er hentet inn igjen har lakseprisen holdt seg vedvarende høy. Den sterke prisen er resultatet av den målrettede markedsinnsatsen over tid som sammen med svak valuta legger forholdene til rette for høy global etterspørsel.

Figur 3. Valutakursutvikling EUR/NOK og USD/NOK

Noter: Figuren viser valutakursutviklingen til den norske kronen målt mot euro og amerikanske dollar fra januar 2012 til og med desember 2021.

Kilder: Norges Bank

Konklusjon:

Regjeringens forslag er tuftet på et premiss om at det foreligger betydelig skattbar grunnrente i havbruksnæringen og at den er grundig dokumentert av forskere hos Statistisk Sentralbyrå (SSB). SSB legger imidlertid til grunn en svært utvidet definisjon av grunnrentebegrepet, og deres estimerer representerer i beste fall en upresis måling av bedriftsøkonomisk lønnsomhet i vertikalt integrerte selskaper. Vi har vist at SSB sin valgte målemetodikk viser en bedriftsøkonomisk lønnsomhet som er for høy, og at kildene til denne er mange og langt utover bruk av allmenning.

For å iverksette rett tiltak for å komme dit man vil, er det avgjørende viktig at man har rett faktagrunnlag og vet hvor man er. De svakheter som her er synliggjort i faktagrunnlag, medfører svært stor sannsynlighet for feil tiltak. Det er overhengende sannsynlig at foreslått særbeskatning av «dokumentert» grunnrente er feil og at konsekvensen vil bli store samfunnsøkonomiske effektivitetstap. I en årrekke har brede skattegrunnlag som samsvarer med faktiske inntekter og lavest mulig satser vært målet i norsk skatteutforming. Vi ser ingen grunn til at vi nå skal avvike fra dette prinsippet ved å skattlegge et snevert skattegrunnlag med svært høy sats. Næringen er samstemt i at vi gjerne kan betale mer til fellesskapet for arealene vi låner i vår næringsutøvelse, men vi er opptatt av at det innrettes på en bærekraftig måte og faktagrunnlaget må være riktig.

Historien om bransjen

I det følgende gjenforteller vi havbruksnæringens historie i korte trekk for å gi en bedre forståelse av hvor vi kommer fra, og hvem vi er i dag. Historien fortelles også for å synliggjøre at næringens avkastning i nyere tid stammer fra flere tiår med industri- og markedsutvikling, dyrekjøpte erfaringer og stor risikovilje. At finansdepartementet og regjeringen nå neglisjerer betydningen av denne innsatsen og tilskriver suksessen allmenningens ressurser er både historieløst og respektløst.

Havbruksnæringen blir til: pionertiden

Ved utgangen av 1950-årene var det få som trodde at de første forsøkene med kultivering av regnbueørret og laks på land skulle bli en viktig brikke i å bygge verdens mest avanserte havbruksnasjon. Enda mindre visste man om hvor betydningsfullt havbruk skulle bli for norsk økonomi og det generelle livsgrunnlaget langs kysten. Overordnet kan reisen fra småskala eksperimenter til en høyteknologisk og forskningsbasert næring deles i fire faser.³

Pionertiden

Den moderne havbruksnæringen har røtter tilbake til 50-tallet da man startet forsøk med oppdrett av regnbueørret og laks på land etter modell fra Danmark. Mot slutten av femtitallet begynte man å se mot havet og muligheten for å drive oppdrett i fiskens naturlige omgivelser. På sekstitallet ble det gjort en rekke forsøk både på land og i sjøen, der man i stor grad benyttet avlukkede sund og vikar som merder. Erfaringene fra denne perioden var blandede og dyrekjøpte, men med tett samarbeid og kontinuerlig erfaringsutveksling mellom alle som satset, i kombinasjon med et spesialisert forskningsmiljø, gikk det sakte, men sikkert i retning av en levedyktig attåt-næring. Denne perioden kalles gjerne pionertiden.

Gjennombrudd og småskala distriktsnæring

Det store gjennombruddet for næringen var da brødrene Grøntvedt slaktet sin første generasjon med oppdrettsfisk fra flytende merder i sjø rundt jul i 1971 på Hitra utenfor Trondheim. Det viste seg at flytende merder ga bedre vekstvilkår med adskillig lavere kapital- og driftskostnader sammenlignet med havbruk på land og i avlukkede sund. Dette gjennombruddet skapte optimisme langs kysten og en rekke nye håpefulle ønsket å starte sin egen havbruksvirksomhet. Interessen var så stor at man i 1973 vedtok en midlertidig akvakulturlov og innførte et konsesjonssystem for å ta kontroll over videre ekspansjon. I tillegg til å regulere ekspansjonen av næringen inneholdt også lovverket strenge bestemmelser om lokalt eierskap og lokal tilknytning. Det var ikke åpnet for at noen kunne eie majoriteten i mer enn en konsesjon.

Etter hvert som næringen utviklet seg utover 70-tallet innså man at laks hadde et adskillig større kommersielt potensial enn regnbueørret og laksen overtok som den viktigste arten fra og med 1977. I samme periode begynte man også å få store utfordringer med virus, bakterier og lakselus. Fordelen med flytende åpne merder i sjø var også en ulempe i form av horisontalt smittepress og sterke eksternaliteter. Utvikling av vaksiner og behandlingsmetoder fikk stadig mer oppmerksomhet av næringen og tidlig på 80-tallet ble de første vaksinene mot furunkulose og kaldtvannsvibriose satt. Dette var en teknologisk milepæl

³ Inspirert av Norges Fiskeri- og Kysthistorie (2010) og Kolle, N. (Red). (2014).

for næringen og et tydelig bevis på at målrettet og systematisk arbeid over lang tid kunne løse store biologiske utfordringer. Vi var nå blitt en småskala distriktsnæring med levedyktig kultivering av fisk.

I 1980-årene fortsatte veksten i næringen gjennom tildeling av nye konsesjoner og økt produksjonsvolum. Til tross for gjentatte tilbakeslag med biologiske utfordringer var næringen preget av optimisme og stor tro på fremtiden. En viktig driver for optimismen var den gode mottagelsen av norsk oppdrettslaks i markedene. Mottagelsen og den sterke etterspørselen var i stor grad drevet frem av innsatsen til Lerøy og Mowi gjennom systematiske markedstiltak siden midten på 70-tallet.⁴ For å imøtekomme økt etterspørsel lempet man på deler av begrensningene i akvakulturloven fra 73 og det ble blant annet fri produksjonsadgang for smolt fra og med 1985.

De påfølgende årene realiserte næringen en produksjonsvekst som overgikk etterspørselsveksten og markedet ble mettet. Dette skjedde på samme tid som den nasjonale bankkrisen og betydelig stigende rentenivåer. Overproduksjon og høye renter medførte sterkt fallende lønnsomhet og en rekke konkurser i næringen på slutten av 80-tallet. For å imøtekomme problemene iverksatte Fiskeoppdretternes Salgslag (FOS) omfattende nedfrysning av laks for å tvinge fram høyere markedspriser. Nedfrysningen var ikke finansielt bærekraftig, og FOS ble slått konkurs i 1991. For havbruksaktørene innebar dette store tap for fisken som ikke ble solgt og konkursbølgen i næringen tiltok i omfang.

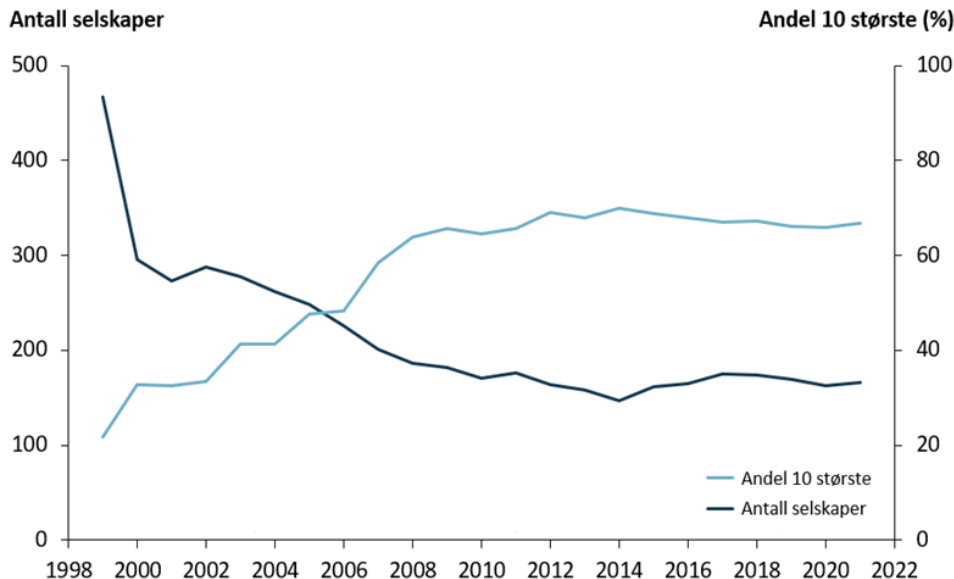
Industrialisering og konsolidering

I et forsøk på å blåse liv i næringen ble det fremtvunget en endring av eierskapsbegrensningene i lovverket. Fra 1992 ble det lov å eie majoriteten i mer enn en konsesjon og markerte med det starten på en fase med industrialisering og konsolidering. Antall selskaper i bransjen ble kraftig redusert og man kunne begynne å hente ut skalafordeler i produksjonen. Den samme muligheten gjorde næringen mer attraktiv i kapitalmarkedet og en ambisjon om industrialisering lot seg finansiere. Gjennom strategiske investeringer og oppkjøp skiftet de aller fleste eksisterende konsesjoner hender i siste halvdel av 90-tallet og tidlig i 2000-årene. I 2005 ble akvakulturloven endret på nytt og konsesjonssystemet basert på maksimalt tillatt biomasse (MTB) som vi kjenner i dag ble innført.

Vi i Lerøy valgte å ta steget fra grossist/sjømateksportør til lakseprodusent i denne perioden gjennom kjøpet av en minoritetspost i Hydrotech AS. Etter nøye vurdering valgte vi å satse tungt for å bli en stor havbruksaktør og fulgte opp med kjøp av blant annet Midnor, Aurora, Fossen og resten av Hydrotech. Våre likesinnede hadde tilsvarende investeringsvilje. Selskapene vi i dag kjenner som Mowi og SalMar er begge resultater av omfattende oppkjøpsaktivitet og betydelig risikovilje i denne perioden. Milliarder av kroner ble investert med et fjernt håp om å skape havbruksnæringen i sin nåværende form. I Figur 4 ser vi tydelig hvordan konsolideringen utspilte seg. Antall selskaper er mer enn halvert og de ti største selskapene står nå for rundt 65 prosent av den totale produksjonen.

⁴ Lerøy var på denne tiden først og fremst en grossist og sjømateksportør

Figur 4. Konsolidering antall selskaper vs. andel av totalt salg for de ti største aktørene

Noter: Figuren viser utvikling i antall selskaper som eier akvakulturtillatelser og andelen av total produksjon som kontrolleres av de ti største selskapene. Merk at grafen ikke kontrollerer for det underliggende eierskapet i selskapene. **Kilder:** Fiskeridirektoratet 2022a og 2022b

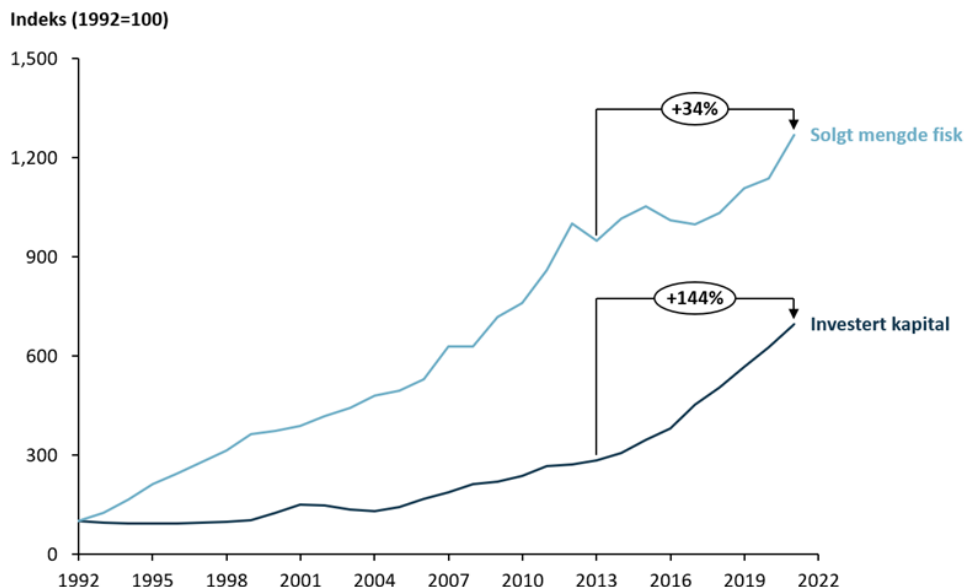
Industrialiseringen og konsolideringen fortsatte med uforminsket styrke frem til rundt 2010. Vi var nå kommet til et punkt hvor næringen som smått begynte å høste fruktene fra de siste 15-20 årene med store investeringer, strategiske innsats og betydelige usikkerhet. Næringen var nå blitt adskillig mer robust og forberedt på fremtiden gjennom større organisasjoner med mer diversifisert biologisk risikoeksponering og mindre volatilitet i produksjonsvolum. Denne industrialisering og konsolidering var svært viktige bidragsyttere til at reel produksjonskost for et kilo laks i Norge ble om lag halvert fra starten av 1990-tallet frem mot 2010-2012, en kostnadsreduksjon som redefinerte laks fra et luksusgode til et hverdagsgode og som har vært avgjørende for etterspørselsveksten.

I en globalt konkurranseutsatt næring har Norge skapt en bærekraftig industri, og en industriklynge som legger til rette for videre vekst. Det er verdt å nevne at i globale bærekraftsundersøkelser av matvareproduksjon, slik som CollerFAIRR, er den norske næringen og dens aktører globalt ledende.

Teknologi og digitalisering

De siste ti årene har vi opprettholdt og vesentlig økt investeringstakten, men vi har i større grad fokusert på organisk vekst. Vi har investert tungt i smoltproduksjon, større og mer robuste sjøanlegg, slakteri- og foredlingskapasitet og teknologi. Figur 5 viser veksten i investert kapital for næringen sammenlignet med veksten i solgt volum fisk. Som det tydelig kommer frem av figuren investerer vi nå i en langt større takt enn vi henter ut på volumsiden. Dette er blant annet et tegn på at vi investerer betydelig i å løse næringens biologiske utfordringer knyttet til sykdommer og lakselus som på sikt vil rigge næringen for videre vekst og økt verdiskaping for Norge som eksportnasjon.

Figur 5. Vekst i solgt mengde fisk vs. investert kapital, 1992=100

Noter: Figuren viser veksten i solgt mengde oppdrettsfisk (laks og regnbueørret) siden 1992 sammenlignet med veksten i investert kapital (definisjon fra Nasjonalregnskapet). **Kilder:** Greaker og Lindholdt (2022), Nasjonalregnskapet og Fiskeridirektoratet 2022b

Implikasjonene av forskjellen mellom veksten i investert kapital og solgt mengde fisk er prinsipielt viktig. Den gir blant annet en indikasjon på kapitalbehovet som trengs for å nå politiske vekstambisjoner for næringen. De billigste volumene er allerede hentet ut og vi må forvente at kommende volumer vil kreve høyere investeringer i realkapital pr kilo fisk. Som følge er det da også svært trolig at lavere investeringsevne i næringen vesentlig vil påvirke volumvekst og utvikling.

En viktig strategisk satsning for å løse dagens utfordringer og øke produksjonen er digitalisering, automatisering og introduksjon av nye arbeidsmetoder. Det pågår en rekke kapitalintensive prosjekter for å utvikle systemer for blant annet autonom føring, sanntidsovervåking av biomassenivåer, fiskevelferd og lusenivåer, autonom kvalitetsklassing av slaktefisk og filleteringsroboter for å nevne noe. Alle disse prosjektene er tid- og ressurskrevende, men på samme måte som tidligere er vi villige til å investere stort i dag for å høste fruktene i fremtiden.

I tillegg til det havbruksaktørene investerer og utvikler selv er vi også avhengig av en stadig voksende og mer spesialisert leverandørindustri som kan bistå for å løse konkrete utfordringer i alle produksjonsledd. Sammen med leverandørindustrien sysselsetter næringen i dag rundt 62.500 arbeidere langs norskekysten, produserer rundt 1.5 millioner tonn sunn norsk oppdrettslaks med en eksportverdi på rundt 100 milliarder kroner årlig.

Eierskapsstruktur i dagens havbruksnæring

Til tross for at eierskapsbegrensningene ble opphevet tidlig på 90-tallet har næringen fremdeles sterk lokal forankring med drift og eierskap langs hele norskekysten. Vi i næringen har tro på betydningen av det lokale eierskapet, tilstedeværelsen og vår rolle som samfunnsbyggere. Som havbruksarbeidere i grisgrendte strøk trenger vi ikke bare en jobb med sikker inntekt, vi trenger også å skape fritidstilbud til oss selv og barna våre.

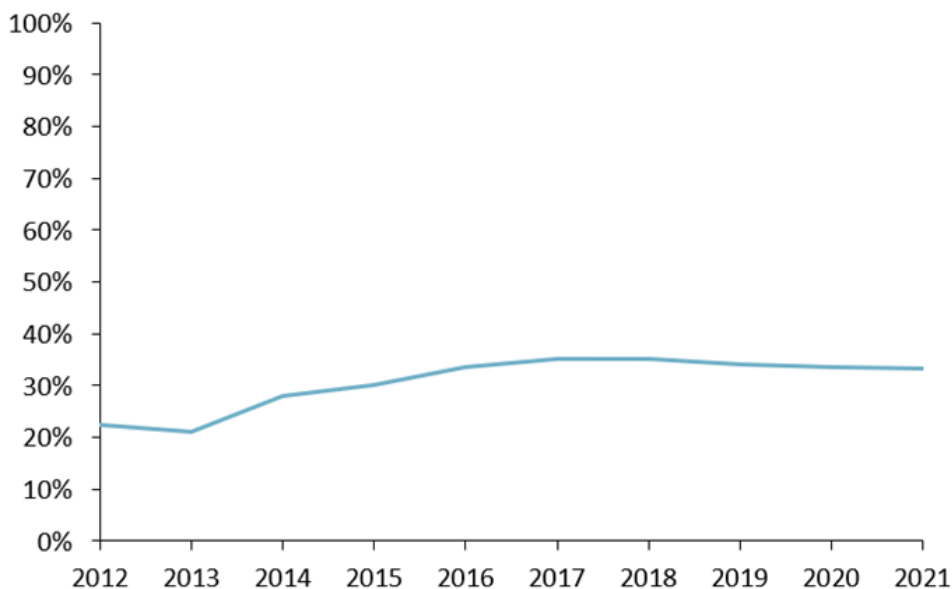

Vår sterke tro på det lokalt eierskap og tilhørigheten står imidlertid ikke i veien for at vi også ønsker investorer og kunnskap fra utlandet velkommen inn i næringen. Vi er overbevist om at utenlandske profesjonelle investorer også tilfører en verdi langt ut over kapital i videreutviklingen og profesjonaliseringen av bransjen. Det er derfor gledelig å se at utlendinger også velger å investere med oss og i vår fremtid.

Basert på medieomtale, statsbudsjett og høringsnotatet kan man imidlertid få inntrykk av at utenlandsk eierskap er et problem og at havbruksnæringen i stadig økende grad overtas av utlendinger. Dette har blitt noe av rasjonale for hvorfor det bør innføres en grunnrenteskatt i utgangspunktet, nemlig at man skal sikre den norske allmenningen en andel av fortjenesten som skapes i fjordene våre uavhengig av eierskap. Den prinsipielle retorikken sammenfaller med regjeringens uttalelser i Hurdalsplattformen, hvor det blant annet heter at *“Regjeringen er opptatt av å sikre norsk eierskap til viktig infrastruktur, eiendom og nasjonal kontroll over naturressurser”*.

For å se hvorvidt det faktisk er tilfellet at utlendinger i stadig større grad eier næringen har vi nøstet opp eierskapet til alle juridiske eiere av laksekonsesjoner over tid. I analysen inkluderer vi opptil ti ledd med indirekte eierskap og siste ledd definerer nasjonaliteten til aksjeposten. Deretter fordeler vi selskapets totale MTB i henhold til eierskapet i sluttledet. Avslutningsvis summerer vi antall tonn MTB kontrollert av aksjonærer med bostedsadresse henholdsvis Norge og utlandet. Resultatene fra analysen er gjengitt i Figur 6 og som vi ser er graden av utenlandsk eierskap svært stabil rundt en tredjedel. Den definitivt største endringen i kurven over tid er i perioden 2013-2014. Her økte det utenlandske eierskapet med rundt 6 prosentpoeng, hvorav 4 poeng tilskrives statens salg av Cermaq til japanske Mitsubishi.⁵

Figur 6. Utenlandsk eierskap i prosent av total MTB

Noter: Figuren viser utviklingen i det utenlandske eierskapet av norsk havbruksnæring målt i prosent av total utestående MTB. **Kilder:** Fiskeridirektoratet (2022d), Barentswatch (2022) og Skatteetaten (Aksjonærregisteret).

⁵ Merk at vi her kun ser på eierskapet i Cermaq direkte og ser dermed bort ifra eierposter som Cermaq hadde i andre havbruksselskaper på salgstidpunktet.

Resultatene er i tråd med våre forventninger og dokumenterer næringens tro på det lokale eierskapet. Det er ingen tegn til at utlendinger overtar næringen og argumentet faller på sin egen urimelighet. Havbruksnæringen er lokal. Det håper vi den får lov til å fortsette med.

Utviklingen fra de små oppdrettsforsøkene på land under pionertiden til dagens høyteknologiske storindustri har vært eventyrlig, men langt fra problemfri. Vi har kontinuerlig møtt store biologiske og markedsmessige utfordringer som har krevd betydelig kapital- og arbeidsinnsats for å håndtere. Utviklingen av vaksiner og avanserte behandlingsmetoder for lus og sykdommer har vært svært viktig i årenes løp og vil være enda viktigere i tiden fremover. Vi har klart å løse mange problemer, men det gjenstår fremdeles mye tidkrevende og utfordrende arbeid i årene som kommer. I tråd med vår lange historie som problemløser er vi fast bestemt på at vi kommer i mål, men det vil kreve dedikasjon, vilje og enorme mengder kapital.

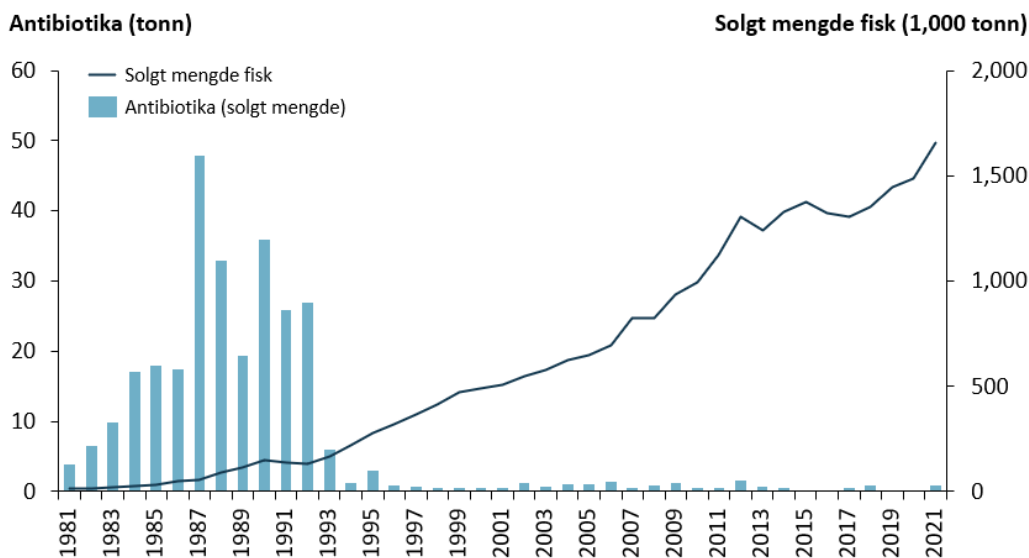
Verdikjeden i havbruk

Verdikjeden i havbruksnæringen slik vi kjenner den i dag kan forenkles til syv hovedfaser som strekker seg over en periode på rundt tre år.⁶ Det første steget i prosessen er utvelgelse av foretrukket avlsstamme og rognkorn. Gjennom avansert genomikk og banebrytende forskning på tilvekst, kvalitet og effektivitet siden 70-tallet kan vi i dag velge mellom et rikt sett med ulike genetiske egenskaper fisken skal ha. Oppdretter velger rogn og ønskede egenskaper i tråd med en ellers sammensatt forretningsstrategi farget av forventninger om biologiske forhold senere i produksjonsprosessen. Når valgene er tatt befruktes eggene og den biologiske produksjonsprosessen starter. Stamtavlen og genetikken er grunnmuren som kommende steg bygger videre på.

Når rognen har modnet tilstrekkelig går ferden videre til klekkeri- og smoltanleggene. Her klekkes eggene og yngelen frigjøres i ferskvannstanker på land. Yngelen overvåkes kontinuerlig og vekst- og utviklingsprosessen styres gjennom aktiv lys-, temperatur- og miljøkontroll. Prosessen er tidkrevende, skjør og svært sårbar for teknisk og menneskelig svikt. Etter hvert som fisken blir større og nærmer seg et liv i sjøen gjennomgår den et omfattende vaksinasjonsprogram for å gjøre den motstandsdyktig mot virus og parasitter. Utviklingen av vaksiner har vært avgjørende for næringen og blant annet medført at vi i dag kan produsere store mengder proteiner uten nevneverdig bruk av antibiotika, som vist i Figur 7. Dette skiller oss klart fra en rekke andre former for proteinproduksjon.

Figur 7. Antibiotikaforbruk vs. salg av oppdrettsfisk

Noter: Figuren viser solgt mengde antibiotika til bruk på akvakulturdyr sammenlignet med solgt mengde laks, regnbueørret og ørret fra havbruk. **Kilder:** Fiskeridirektoratet (2022a) og Veterinærinstituttet (2022)

⁶ Et eksempel på hvordan en moderne, effektiv og bærekraftig verdikjede ser ut er tilgjengelig på Lerøy sine nettsider via [denne](#) linken.

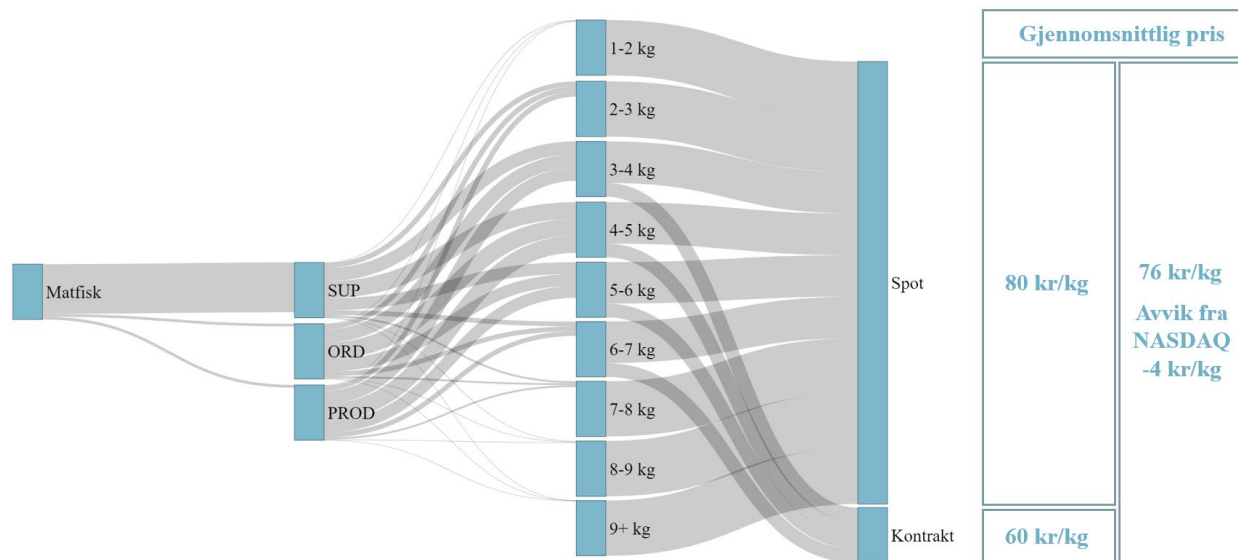

Etter 10 til 16 måneder på land er fisken klar for utsett. Historisk var smolten da typisk 80-100 gram, men denne vekten er vesentlig økt i nyere tid. Vi ser nå stadig flere aktører som velger å holde fisken på land opptil den når en vekt på opp mot ett kilo. Dette gir kortere eksponeringstid mot biologiske eksternaliteter i sjøen, bedre miljøkontroll i tidlig livssyklus og økt tillatelsesutnyttelse senere i livssyklusen. Å holde fisken lengre på land er imidlertid svært kapitalintensivt og vi i Lerøy har selv investert flere milliarder i satsningen de siste årene. Strategien er beheftet med høy risiko, men både vi og næringen er villig til å bære denne risikoen fordi smoltkvaliteten er helt avgjørende for suksessraten til produksjonen som foregår i sjø.

Smolten overføres etter hvert til et liv i sjøen og tilvekstfasen starter for fullt. I denne delen av produksjonssyklusen får man se hvorvidt investeringer, arbeidsinnsats og valg de siste årene gir ønskede resultater. Fisken føres fra smolt til slakteklar laks i løpet av 7 til 20 måneder under strengt oppsyn av dedikerte røktere, fiskehelsepersonell og servicemannskaper. Produksjonen foregår i flytende merder med fri vanngjennomstrømning og tilhørende høy eksponering mot forhold utenfor havbrukers kontroll. Eksternaliteter som virus og parasitter utgjør en stor biologisk og finansiell risiko som havbruker må forholde seg til og håndtere gjennom hele perioden i sjøen. Dette medfører høye kostnader for fisken gjennom velferdsutfordringer og finansielt for havbruksaktøren gjennom svakere vekst og økt dødelighet.

Når fisken har nådd en vekt på rundt fem kilo fraktes den til fabrikker og prosesseringsanlegg på land. Først i denne fasen får havbruksaktøren tydelig se kvaliteten på biomassen som er bygget gjennom nesten tre år. Fisken slaktes og sorteres etter størrelse og kvalitet. Laksen kategoriseres i de tre overordnede kvalitetskategoriene superior (SUP), ordinær (ORD) og produksjonsfisk (PROD). Der førstnevnte har høyeste kvalitet, ORD har mindre kvalitetsavvik og PROD har til dels betydelige avvik. I tillegg til hovedkategoriene foreligger det utallige underkategorier basert på spesifikke karakteristika ved produktet og produksjonsprosessen som for eksempel næringsinnhold, sertifiseringer, sykdomshistorie, avlivningsmetoder og hvorvidt laksen har vært behandlet for lus og sykdom i løpet av livssyklusen.

Kvalitet og karakteristika ved fisken gir direkte utslag i realisert salgspris. Forenklet kan man forvente at ORD oppnår en pris på 80-95 prosent av SUP og PROD 20-80 prosent av SUP. Laks handles primært gjennom individuelt fremforhandlede avtaler med tilhørende stor variasjon i realisert pris. Mellom 20 og 40 prosent av volumet for en stor aktør selges på lange kontrakter med levering 3-12 måneder frem i tid. Figur 8 viser en forenklet oppstilling av kvalitets- og salgsprosessen.

Figur 8. Forenklet flytdiagram av kvalitets- og salgsprosessen

Noter: Figuren viser en forenklet fremstilling av salgsprosessen. Det er lagt til grunn en SUP-andel på 90%, ORD-andel på 5% og en PROD-andel på 5%. Videre er volumet fordelt på størrelsesgrupper med utgangspunkt i handlet volum på NASDAQ i perioden 2013-2020. Kontraksandelen er satt til 25% for vektclassene: 3-7 kg og 0 ellers. Gjennomsnittlig kontraktspris er 60 kr/kg og gjennomsnittlig spotpris er 80 kr/kg. **Kilder:** NASDAQ (2021)

En stadig tiltakende andel av slaktevolumene går videre fra primærprosessering til videreforedling og bearbeiding. I dette steget lages en lang rekke produkter som gjør laksen adskillig mer tilgjengelig og enklere å konsumere. Historisk har bearbeidingen vært preget av svært mye manuelt arbeid, men gjennom store investeringer i moderne teknologi er prosessene nå i langt større grad automatisert. Denne automatiseringen har gjort norsk foredlingsindustri mer konkurransedyktig som igjen bidrar til økt sysselsetting langs kysten. I tillegg til de positive ringvirkningene lokalt bidrar økt foredlingsgrad også til at vi senker næringens miljøavtrykk ved at kun den delen av fisken som går til direkte konsum blir transportert. I tillegg er det sirkulærøkonomi i praksis ved at restråstoffet blir utnyttet til mat, fødingredienser og biodrivstoff. Fisken som ikke foredles i Norge blir langt på vei foredlet i sluttmarkedene på grunn av billigere og mer fleksibel arbeidskraft, samt at helfisk ikke møter tilsvarende tollmurer som foredlet ved eksport til sentrale markeder i Europa.

Slakting og bearbeiding er svært kapitalintensive prosesser og bæres derfor i all hovedsak av de store aktørene. Det tette samspillet på tvers av mangfoldet av selskapsstørrelser i næringen blir derfor veldig tydelig etter at fisken forlater sjøfasen. Mindre aktører er avhengig av infrastrukturen de største selskapene legger til rette for. En forutsetning for dette samarbeidet er at de store aktørene opprettholder investeringstakten på land. Disse investeringene er prisgitt stabilitet og forutsigbar tilgang på fisk og salgsmarked. En sentral del i denne forutsigbarheten er tett interaksjon med store dagligvarekjeder, langsiktige kunderelasjoner, lange kontrakter og stabile rammevilkår.

Norsk laks distribueres til markeder over hele verden gjennom et omfattende nettverk av vogntog, skip, fly og tog. Gjennom målrettet og strategisk arbeid siden pionertiden har man lyktes i å kontinuerlig maksimere potensialet i markedet og stadig utvide til nye områder i takt med økt globalt laksevolum. Dette har i senere år gitt gode priser for sluttproduktene, men krever jevn oppfølging og målrettet arbeid av dedikerte salgsselskaper. Næringen investerer store summer i markedsaktiviteter for å opprettholde den sterke etterspørselen og stadig utvide rekkevidden til lakseproduktene. I tillegg til den private innsatsen betaler

selskapene en markedsavgift som finansierer koordinert markedsføring av norsk sjømat gjennom Sjømatrådet.

Gjennomgående i den integrerte verdikjeden avhenger vi i stadig større grad av en spesialisert og omfattende leverandørindustri. Disse selskapene gir oss fleksibilitet og utgjør en viktig brikke i å løse utfordringene vi i dag står overfor.

Oppsummert:

Oppdrettslaksen vi i dag kan nyte over hele verden er et resultat av en intrikat verdikjede der alt henger sammen med alt. Kvaliteten på rogn har direkte innvirkning på smoltkvaliteten som igjen er førende for produksjonen i sjøfasen. Den lange og integrerte produksjonssyklusen, samt tiden det tar før sentrale beslutninger kan evalueres, er en stor utfordring rent risikomessig for havbruksaktørene. Aktiviteter på land i form av slakt, bearbeiding og markedsinnsats er avgjørende for prisoppnåelsen og den vedvarende sterke etterspørselen etter sunn og bærekraftig norsk laks. Tidvis er også bilder mer beskrivende enn ord. Vedlagt en lenke til en video som viser verdikjeden i praksis:

<https://www.leroyseafood.com/no/om-leroy/nyheter/effektiv-og-barekraftig-verdikjede-for-laks/>

Utviklingen av verdikjeden har vært ekstremt krevende i form av både kapital og utvikling av læring og kunnskap og har skapt en industriklynge i Norge. I sin rapport «Ringvirknings- og verdiskapningsanalyse i norsk sjømatnæring 2020-2022» synliggjør Menon Economics, Norce og Nofirma ringvirkninger og verdiskapning i næringen. Sjømatnæringen bidro i 2021 med anslagsvis 106,000 arbeidsplasser og en netto verdiskapning på 120 milliarder. Sysselsettingseffekten av akvakultur ble estimert til 62 500 arbeidsplasser. Det har vært en ekstremt stor vekst i akvakulturinvesteringer, som er økt fra 600 millioner kroner i 2004 til nesten 13,2 milliarder i 2021. En økning med en faktor på 20, som også helt tydelig illustrerer at økt inntjening i bransjen er blitt brukt på investeringer som har gitt videreutvikling og svært store ringvirkninger.

Hvorfor passer foreslått grunnrenteskatt dårlig i havbruk?

Laksen som vokser/produseres i merder satt ut i havet er ikke en ubehandlet naturressurs havbruksbedriftene kan høste av. Begrensningen i «ressursutnyttelsen» ligger i maksimal tillatt biomasse (MTB) bedriftene kan ha i sine merder. For å kunne drive med havbruk, forutsettes en driftslisens, og tilgang til avsatt sjøområde. Konesjonen gir rett til produksjon av laks i et bestemt omfang på bestemte lokaliteter/områder.

Havbruksnæringen forbruker altså ikke en felles naturressurs. Havbruksnæringen er ikke sammenlignbar med verken bruk av vann til elproduksjon eller petroleumsutvinning på kontinentalsokkelen, hvor varelageret og produktet blir tilvirket av naturen selv - dvs man høster av fellesskapets eiendeler. Det er ikke tilfelle for havbruk.

Ulikt vannkraft og olje- og gassutvinning er som nevnt ikke laks og ørret en ressurs som du bare kan høste fra naturen eiet av allmennheten. Vannkraft og olje- og gassutvinning er næringer hvor varelageret er gratis oppbygget fra naturens side og i prinsippet råder ikke skattesubjektet over varelagerets kvalitet eller risiko. Risikoen for disse varelagrene er utelukkende basert på naturens beskaffenhet, enten varelageret ligger under Nordsjøen eller regner og renner inn i kraftmagasin. I havbruk, før fisken (smolt) settes i sjøen skjer en betydelig og viktig del av verdiskapingen. I tillegg er det underveis i sjøfasen en betydelig biologisk risiko som skal håndteres.

I petroleum og vannkraft er det altså naturen som tilvirker varelageret. Andre kjennetegn er at:

- varelageret ikke kan flyttes,
- markedet for produktene skyldes global velstandsøkning og økt energibehov,
- råvaren er relativt homogen,
- det er spesielt tunge investeringer på dag 1 (hvor staten tar en stor andel av regningen), mens høstingen av investeringen skjer i lang tid i etterkant.

Ingen av ovennevnte kjennetegn er karakteristika som kjennetegner havbruksnæringen. I tillegg er produksjonen av laks som skjer i sjøen plassert midt i næringens verdikjede, hvilket kompliserer enhver innretning som forsøker å identifisere en superprofitt som skapes i sjøen, og bare i sjøen.

Produksjonen kan flyttes

Biofysiske forhold ved den enkelte lokalitet som topografi, temperatur, smittepress fra andre lokaliteter, salinitet, strøm, og så videre, gjør at noen lokaliteter er bedre enn andre, også langs norskekysten. En lokalitet kan ikke flyttes ut av landet, men det betyr ikke at produksjonen ikke kan flyttes til et annet sted. Som kjent produseres laks i åpne konvensjonelle merder i land som Chile, Canada, UK, Færøyene og Island. Dette er alle land som har forhold som gjør produksjon av laks gunstig. Fremveksten av ny teknologi som gjør produksjon i røffere farvann til havs- og produksjon på land mulig, gjør at den tradisjonelle havbruksnæringen i Norge opplever økt konkurranse fra alternative produksjonsformer og fra land med gunstige produksjonsforhold for konvensjonelt lakseoppdrett. Som sagt har norsk havbruksnæring allerede tapt vesentlig markedsandel og falt fra 60% av global produksjon i 2012 til om lag 50% i 2020/21. Om kostnadsulempen, som med regjeringen forslag blir pålagt næringen, er for stor, vil dagens havbruksselskaper og eventuelle nye aktører heller velge mer gunstige alternativer for sin produksjon til

tross for at de biologiske forholdene i Norge er bedre. Dette vil implisitt bety en gradvis nedbygging av norsk havbruksnæring og svekking av våre konkurransefortrinn.

Markedet for laks er bygget opp av næringen selv

Etterspørsel etter petroleum og kraft er hovedsakelig skapt av global velstandsøkning med dertil økt behov for energi. Dette er etter vår oppfatning ikke tilfelle for- og sammenlignbart med markedsutviklingen for laks og ørret. De store havbruksselskapene, i samarbeid med bransjeorganisasjonene, som er finansiert av næringen, har i løpet av de siste to tiårene jobbet målrettet for å utvikle kategorien laks og ørret til hva den er i dag. Ikke en råvare, men utallige produkter som oppleves som både sunt og smakfullt av konsumenter i alle verdensdeler. De store havbruksselskapene, med Lerøy som en "front runner", har alle hatt en ambisjon om å øke etterspørselen etter sjømat gjennom utvikling av nye produkter, i nye kanaler til stadig nye markeder. Utviklingen i etterspørselen etter laks og ørret de senere år viser at vi har lyktes i vår strategi. Med andre ord, verdien av "råvaren", skapes i vesentlig grad av aktiviteter som ligger utenfor den sjøbaserte delen av verdikjeden.

I senere år har vi i Lerøy-konsernet investert betydelig i fabrikkapasitet for å kunne være med på å drive «revolusjonen» innen bearbeiding og distribusjon av fersk sjømat. På norsk jord har vi blant annet bygget et av verdens mest avanserte foredlingsanlegg på Hitra utenfor Trondheim. Vi har også kontinuerlig forbedret og effektivisert eksisterende fabrikker for å øke bearbeidingsgraden her hjemme. Utenfor Norge har vi investert i en rekke bearbeidingsenheter, gjerne kalt "fish-cuts", med umiddelbar nærhet til konsumentene. Disse enhetene sikres bearbeidet råstoff fra våre fabrikker i Norge og står for en viktig sluttbearbeiding som sikrer fleksibilitet, kontinuitet i leveranser, høy servicegrad og kvalitet i alle ledd. Vi har de siste fem årene bygget fish cuts i Madrid, Barcelona, Valencia, Alicante, Gran Canaria og i Porto Viro, sør for Venezia. Det er derfor med stor glede at vi nå ser en spennende utvikling med økt interesse for våre produkter i markedet, særlig innenfor spiseklare måltider og sushi som vi har satset spesielt hardt på. Det er også åpenbart at denne markedsutviklingen er kapitalkrevende, og at utviklingen av norske selskap i retning av mer bearbeiding og markedsutvikling krever tilgang på kapital.

Konsernet selger i dag sjømat til mer enn 80 markeder over hele verden, og i vår bok hersker det liten tvil om at etableringene og satsingene vi har gjort rundt om i verden bidrar til etterspørselsvekst og verdiøkning av laks som kategori og kilde til sunn, proteinrik og bærekraftig ernæring.

Fra råvarenæring til matindustri

Kraft- og petroleumsnæringen kjennetegnes ved at produktene er en råvare, en råvare som skapes av naturen selv. Videre kjennetegnes disse næringene ved at råvaren er relativt homogen. I havbruksnæringens spede begynnelse, og kanskje frem til år 2000, kunne nok også vår næring kategoriseres som en råvarenæring med relativt homogene produkter. Imidlertid, i løpet av de siste 20 årene har det skjedd en formidabel utvikling, utvikling til en stor og profesjonell matvareindustri. Som illustrert i Figur 8, er ikke en laks en laks - det er ikke en homogen råvare. Laks og ørret kommer i ulike størrelser, i ulike kvaliteter, med ulike karakteristika. Dette er forhold som våre kunder har ulike betalingspreferanser for, hvilket illustrerer at våre produkter ikke er en homogen råvare hvor prisen for skattemessige forhold kan avgjøres av et normprisråd.

I denne sammenheng mener vi det er sentralt å påpeke at konsumentene av proteinrik ernæring har mange alternative kilder til å få dekket sitt behov, svært mange flere valg enn når det gjelder kjøp av energi. Norsk laks konkurrerer på et globalt matvarebord, og det er ingen selvfølge at konsumenten skal velge produktene som den norske havbruksnæringen tilbyr. Vridningseffekter som introduseres ved at et normprisråd skal bestemme endelig skattemessig inntekt, vil påvirke bearbeidingsgraden negativt og dermed hvordan fisken

blir solgt fra Norge. Over tid vil forslaget til innretning ha negative ringvirkninger for etterspørselen etter norsk laks da investeringer i bearbeiding og produktutvikling vil falle som følge regjeringens forslag.

Dag 1 investeringer

Ulikt vannkraft- og petroleumsnæringen så er ikke produksjon av laks og ørret en næring hvor skattesubjektet i år én har en stor fradragsberettiget investering i utstyr og tekniske installasjoner som basis for sin drift, kanskje bortsett fra konsesjon, som i høringsforslaget ikke er fradragsberettiget. Slik er det derimot ved utbygging av et oljefelt med senere uttak av olje og gass. Den samme forskjellen gjelder ved etablering av et vannkraftanlegg med en stor investering i dam, tunneler og turbin med fradrag i år én, med senere «tapping» av vann som har regnet ned i eller rent inn i anlegget. En kuriositet i denne sammenhengen er kanskje at det største investeringsbehovet for havbruksnæringen fremover faktisk er på land. Investeringer i settefiskanlegg og slakte- og videreforedlingsanlegg, aktiviteter som foregår på land, ikke i sjøen, og som naturlig nok ikke er omfattet av grunnrenteskatten i høringsforslaget.

Andre kommentarer

Økt beskatning av aktiviteten som foregår i sjøfasen for havbruksselskaper vil naturlig nok ha vesentlig påvirkning på selskapenes investeringskapasitet. Det er derfor ikke overraskende for oss at investeringer i næringens verdikjede, i dag pålydende om lag 35 milliarder kroner, er utsatt eller kansellert. Dette er i vesentlig grad investeringer i andre deler av verdikjeden til havbruksselskapene enn selve sjøfasen, og investeringsstopp og kanselleringer har selvsagt store ringvirkninger for leverandørindustrien som er bygget opp langs norskekysten.

Innføring av grunnrenteskatt med en modell med et bunnfradrag skaper skjev konkurranse mellom store og små havbruksbedrifter da skattesatsen vil variere fra 22% til 62%. Herunder kan en av årsaken til at vi ser tendenser til opprør fra kystens innbyggere og politikere, uavhengig av partitilhørighet, være at de ser at det også de store havbruksselskapene kan være de største kundene hos lokalt næringsliv, utvikle nasjonal leverandørindustri, og sysselsette langs hele kysten på gode arbeids- og lønnsvilkår. Det er derfor etter vår oppfatning lite hensiktsmessig å beskatte store selskaper skarpere enn de små, og ved en eventuell innføring av grunnrenteskatt med bunnfradrag så vil det skape insentiv til oppsplitting av mellomstore selskaper. Verdien av bunnfradraget, lønnsomhetsforskjellen, vil rett og slett bli for stor.

Som nevnt ovenfor skiller produksjon av laks og ørret seg fra andre grunnrentebeskattede næringer i Norge på flere måter. Verdikjeden i havbruk er blant annet lengre og mer helintegrert, dvs verdikjeden er sammenvevd på en slik måte som gjør det utfordrende å skille ut de enkelte aktivitetens bidrag i total verdiskaping. Sluttproduktene er også mindre standardisert i form av mange ulike kvaliteter og ulike størrelser som oppnår ulik pris. I nyere tid har vi også investert mye i merkevarebygging og en stadig økende andel av volumene selges under egenutviklede merkenavn med ytterligere differensiert prising. Som en direkte følge av de mange ulike kategoriene og kvalitetene vil oppgaven til et eventuelt normprisråd være tilnærmet umulig. Reell oppnådd pris vil alltid kunne avvike fra prisen satt av et normprisråd, hvilket vil innebære at selskaper risikerer å bli beskattet for en inntekt de ikke har - noe som igjen øker risikoen for både selskap og kreditorer.

Tekniske og kvalitative kommentarer til foreslått innretning

Forslaget som nå er ute på høring følger langt på vei hovedlinjene i Havbruksskatteutvalgets anbefaling fra 2019, men med noen klare tekniske forskjeller. Den største forskjellen er at regjeringens forslag legger til grunn en kontantstrømsbasert særskattmodell, mens utvalget anbefalte en periodisert utforming. Omleggingen er i tråd med tilsvarende justeringer av vannkraft- og petroleumsskatten i nyere tid. I praksis innebærer det at relevante investeringskostnader fradragsføres direkte og løpende kontantstrømmer utgjør skattegrunnlaget, mens man i periodiserte modeller får fradrag i form av skattemessige avskrivninger over tid. For at nåverdien av fremtidige skattefradrag i en periodisert modell skal tilsvare en andel lik særskattesatsen av investeringskostnaden må fradragene forrentes. Størrelsen på den såkalte friinntektsrenten har vært et betent tema i en årrekke og er hovedmotivasjonen for at særskattesystemene justeres.

Omleggelsen er isolert sett en fornuftig avgjørelse av departementet. Det legges imidlertid ikke opp til at negativ grunnrenteinntekt (ubenyttet skattefradrag) utbetales løpende slik som i vannkraft- og petroleumsskatten. Det som i praksis foreslås er derfor en kontantstrømskatt med et periodisert element, hvor man fremdeles vil ha diskusjoner rundt forrentningen av fremtidige skattefradrag. Implikasjonene av denne innretningen blir at havbruksselskapet må fullfinansiere investeringen og vente på fradragene i potensielt flere år. Det er foreslått å gi fremtidige skattefradrag statsgaranti og rentekompensasjonen vil derfor tilsvare den risikofrie renten. Prinsipielt kan dette sammenlignes med at havbruksselskapet tvinges til å gi staten et lån med vilkår som pr definisjon må være dårligere enn kostpris. Denne innretningen bryter med den antatte nøytraliteten og gir direkte utslag i at samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer står i fare for å ikke bli gjennomført av private aktører, særlig på marginen.

En mer generell utfordring med kontantstrømskatter er den iboende forutsetningen om konstant skattesats over prosjektets levetid. Samme sats som legges til grunn når skattefradraget beregnes på investeringstidspunktet må legges til grunn for resterende kontantstrømmer i prosjektet. Dersom det oppstår avvik mellom disse satsene, vil skattefradraget på investeringstidspunktet i ettertid vise seg å være for lite (økende sats) eller for stort (fallende sats). I vannkraft- og petroleumsskatten har man tidligere justert opp særskattesatsen i takt med fallende selskapsskatt for å opprettholde en provenynøytral marginalskatt. Tilsvarende justeringer vil ikke være rimelige i en kontantstrømsmodell fordi statens andel av fremtidig grunnrenteinntekt vil bli høyere enn det opprinnelige skattefradraget. Forslaget slik det står nå omtaler ikke prosedyrer og prinsipper for håndtering av eventuelle endringer i skattesatser over tid. En klar svakhet i våre øyne.

Skattesubjektet

Skattesubjektet er avgrenset til innehavere av havbrukskonsesjoner for matfiskproduksjon av laks, ørret og regnbueørret. Videre avgrenses særskatten og tilhørende investeringsfradrag til matfiskproduksjon i sjøfasen. Denne avgrensningen er ikke uten videre uproblematisk gitt den komplekse sammenhengen i laksens produksjonssyklus. Å konkretisere hvor verdien skapes er en utfordrende oppgave i praksis og særlig i nyere tid når resultatdefinerende aktiviteter i større og større grad foregår på land, både i forkant og etterkant av matfiskfasen.

Normpriser

Siden det ikke foreligger markedspriser for laksen i det den overføres fra merd i sjø til slakteri foreslår departementet å verdsette fisken etter slakt medregnet levering i Oslo. Samme tidspunkt vil også gjelde for fastsettelsen av fradragsberettigede kostnader. Høringsnotatet legger opp til bruk av realiserte kostnader for å fastsette skattefradragene og normpriser (SUP-kvalitet) for å bestemme inntekten. Sistnevnte er motivert av en frykt for skattemessige internpristilpasninger. Som påpekt offentlig av en rekke aktører med

innsikt i faktiske næringsforhold vil normpriser innebære at man mulig skattlegges for en inntekt man ikke har hatt. Dette skyldes at laksen ikke selges som en råvare, men en rekke heterogene produkter med relativt høy kontraktsandel til risikojustert pris. I ettertid har imidlertid finansministeren uttalt at forslaget legges om fra en normpris med utgangspunkt i høyeste kvalitet til at regjeringen vil utnevne et normprisråd i et forsøk på å håndtere kvalitetsforskjeller. Dette er et lite steg i riktig retning, men vi vil fremdeles være i en situasjon hvor vi risikerer å skatte for en inntekt vi ikke har hatt. Vi mener at det eneste riktige er at inntekten fastsettes etter faktiske realiserte priser.⁷ I rederinæringen har man operert med to skatteregimer i over 20 år uten at det har vært behov for å etablere et normprisråd for å fastsette priser på varer og tjenester levert mellom selskaper i samme konsern, til tross for at man opererer i to ulike skatteregimer. Her har myndighetene valgt å ha tillit til aktørene som alle leverer regnskaper og likningspapirer verifisert av en uavhengig tredjepart, revisor. Etter vår oppfatning bør myndighetene ha det samme tillitsforholdet til havbruksnæringen.

Skattesats

Den formelle særskattesatsen settes til 40 prosent etter inspirasjon fra vannkraftnæringen og marginalsattesatsen blir derfor 62 prosent medregnet alminnelig selskapsskatt. Verken departementet eller Havbruksskatteutvalget har gitt en nærmere redegjørelse for rasjonale bak den valgte sattesatsen. Med premissene som departementet og flertallet i utvalget legger til grunn i sine vurderinger kunne satsen i teorien vært 100 prosent og fortsatt vært nøytral. Slik det står nå er det rimelig å tolke satsen som en subtil erkjennelse av at det finnes svakheter ved den praktiske gjennomføringen av det teoretiske rammeverket.

Videre ville det også vært innsiktsfullt med en vurdering og nærmere diskusjon rundt sammenhengen mellom høy sattesats og insentiver til innsats og risikotagning generelt. Med høyere sats økes også presisjonskravet til at særskatten treffer slik den er tiltenkt og at det faktisk gis fradrag for alle relevante investeringer og kostnader. Dyrekjøpt kunnskap, ferdigheter og erfaring på gründer eller organisasjonsnivå er eksempler på investeringer som ikke er fradragsberettiget. En uunngåelig konsekvens er at investeringsviljen svekkes i takt med økningen sattesats. Dette er ikke forenelig med et nøytralt skattesystem.

Produksjonsavgift og naturressursskatt

I tillegg til kontantstrømmsskatten innføres det også en naturressursskatt på 56 øre pr kilo produsert fisk, samtidig som den eksisterende produksjonsavgiften økes fra 40,5 øre til 56 øre pr kilo produsert fisk. Departementet legger opp til at naturressursskatten og produksjonsavgiften kan motregnes krone for krone mot utlignet grunnrenteskatt. Hensikten er at kommunene skal sitte igjen med en større andel av totalprovenyet. Isolert sett støtter vi prinsippet om at provenyet i størst mulig grad bør tilfalle vertskommunene våre langs kysten.

Vi ønsker imidlertid å påpeke at motregningsinnretningen innebærer at verken produksjonsavgiften eller naturressursskatten vil være fradragsberettiget i alminnelig inntekt. For store selskaper vil ikke dette bety nevneverdig i år med god inntjening, men mindre selskaper som i utgangspunktet er skjermet av bunnfradraget (se nedenfor) vil få en drastisk økning i nivået av lønnsomhetsuavhengige skatter.⁸ Dersom summen av produksjonsavgiften og naturressursskatten imidlertid overgår beregnet grunnrenteskatt vil store selskaper få en tilsvarende negativ likviditetseffekt siden negativ grunnrente ikke utbetales løpende.

⁷ Finansministeren har i et brev til stortinget av 5. desember 2022 slått fast at realisert pris kan legges til grunn for innføringsåret 2023.

⁸ Mindre selskaper må betale 1.12 kroner pr kilo produsert fisk i samlet naturressursskatt og produksjonsavgift. Sistnevntes fradragsrett i alminnelig inntekt faller bort og total økning i bruttoskattene blir derfor 255% (= $1.12 / (0.405 * (1 - 0.22)) - 1$).

Eksportavgift

Departementet legger opp til at næringen fortsatt skal betale 0,3% forskningsavgift og 0,3% markedsavgift for all fisk som eksporteres. Begge avgiftene vil fortsatt være fradragsberettiget i alminnelig inntekt, men bare forskningsavgiften vil gå til fradrag i særskatten. Dette medfører vridninger som isolert sett trekker opp den effektive skattesatsen for selskapet. Havbruksskatteutvalget var tydelige på at disse bruttoskattene utgjør en vridende beskatning av eksport og er uforenelig med et vekstfremmende skattesystem. Vi mener at bruttoskattene bør avvikles, men vi erkjenner samtidig betydningen markedsavgiften har hatt for mindre havbruksselskaper. Som et minimum bør begge skattene gjøres fradragsberettiget i særskatten.

Bunnfradrag

I et forsøk på å skjerme de minste havbruksselskapene innføres det et bunnfradrag på 4-5000 tonn laks verdsatt til gjennomsnittlig bruttofortjeneste pr kilo i næringen siste fire år. Departementet tar utgangspunkt i lønnsomhetsundersøkelsen til Fiskeridirektoratet og regner seg frem til en gjennomsnittlig fortjeneste på 13,5 kroner pr kilo i perioden 2016-2020 (flytende priser). Dette gir et bunnfradrag på 54-67,5 millioner kroner.⁹ De aller minste havbruksselskapene skjermes fra kontantstrømskatten som følge av fradraget, men vil likevel oppleve en kraftig økning i det lønnsomhetsuavhengige skattegrunnlaget.

Et bunnfradrag skjermer de minste, men introduserer samtidig en betenkelig forskjellsbehandling der samme aktiva får ulik verdi avhengig av hvem som eier det. Innretningen vil derfor skape vridninger i konkurranselandskapet siden aktører utenfor særskatteposisjon vil ha høyere betalingsvillighet for ny kapasitet. Disse vridningene kan også introdusere friksjoner i et ellers godt samarbeid mellom store og små havbruksselskaper slik næringen er organisert i dag. Videre kan det også tenkes å åpne for uheldige tilpasninger hvor finansielle investorer i større grad vil overta majoritetskontrollen av kapasiteten.

Finanskostnader

Finanskostnader er ikke fradragsberettiget i særskatten slik forslaget står nå. Som vi vet fra over, har vi lang tradisjon for å investere betydelig i videreutvikling og forbedring av driften fra år til år. Investeringene er finansiert med en blanding av gjeld og egenkapital i tråd med etablerte prinsipper for effektiv kapitalforvaltning. Den lange produksjonssyklusen innebærer at vi også binder store mengder kapital i fisken vi avler frem over flere år. Disse investeringene rentekompenseres heller ikke. Ved å holde finanskostnader utenfor særskattegrunnlaget vil man introdusere betydelige vridninger i form av økt effektiv skattesats. Prinsipielt vil enhver relevant kostnad som holdes utenfor særskattegrunnlaget føre til en økning av endelig effektiv skattesats. For større selskaper mer enn utlignes de positive effektene fra bunnfradraget med de negative effektene av gjeldsfinansiering.

Investeringer i konsesjonskapasitet

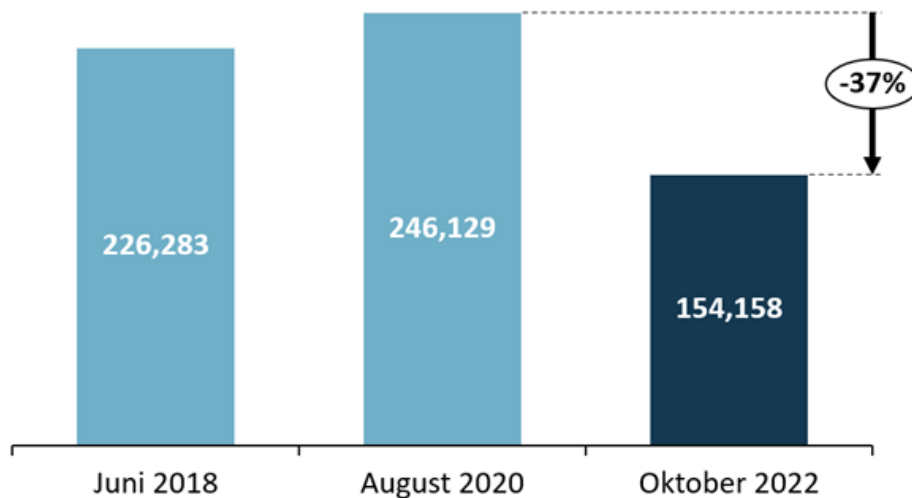
Investeringer i konsesjonskapasitet er heller ikke fradragsberettiget i særskattegrunnlaget. Begrunnelsen fra departementet og Havbruksskatteutvalget er at det er disse rettighetene som gir opphavet til grunnrenten. Ved at disse inkluderes uthules derfor skattegrunnlaget. Kjøp av tillatelseskapasitet gjennom auksjoner og via annenhåndsmarkedet representerer en av våre aller viktigste og største investeringer både i dag og historisk. Strategiske oppkjøp og aktiv verdiskaping gjennom disse kjøpene har vært en svært viktig driver for verdien lisensene har i dag. I tillegg står konsesjonene for den nest viktigste kapitalbindingen etter fisk i sjøfasen. Våre investeringer i kapasitet har naturligvis vært fundamentert i en forventet kontantstrøm fra å eie disse. Rent teoretisk vil en særskatt gi et fall i konsesjonsverdier tilsvarende særskattesatsen, men imperfeksjoner som for eksempel at verdien avhenger av kjøpers selskapsstørrelse, kan påvirke verdireduksjonen. Som vi ser i Figur 9 ble realisert gjennomsnittlig auksjonspris 37 prosent

⁹ Merk at finansdepartementet regner fortjeneste etter finanskostnader og ser bort ifra inflasjon. Det er også verdt å merke seg at departementet legger til grunn konsesjonskapasitet og ikke produsert volum.

lavere etter forslaget om grunnrenteskatt kom på bordet. For konsesjoner som er kjøpt før auksjonen i oktober 2022 vil skatteforslaget representere en ren ekspropriasjon av egenkapital siden egenkapitalen i selskapene reduseres, mens eventuell gjeld består.

Havbruksskatteutvalget vurderte på sin side at et verdifall som følge av særskatt vil gjøre det enklere for nye aktører å etablere seg i markedet. Dette bryter imidlertid med den bærende forutsetningen om perfekte kapitalmarkeder som legges til grunn for nøytralitetsargumentene. I en verden uten bunnfradrag vil verdifallet tilsvare fallet i forventet fremtidig kontantstrøm og finansieringsmulighetene vil være de samme (gitt nøytralitet).

Figur 9. Realiserte auksjonspriser for produksjonskapasitet i kroner pr tonn (oktober 2022-kroner)

Noter: Figuren viser realiserte gjennomsnittspriser per tonn produksjonskapasitet fra Fiskeridirektoratets tre siste kapasitetsauksjoner. Tallene er deflatert til oktober 2022-kroner. **Kilder:** Fiskeridirektoratet (2018), (2020) og (2022e)

Andre kostnader utenfor særskattegrunnlaget

Andre kostnader som også holdes utenfor særskattegrunnlaget, men som er svært viktige for å opprettholde etterspørselen og verdien av norsk laks, er salg- og markedsføringskostnader. Disse kostnadene gir i større grad et direkte utslag på realisert pris og dermed den totale profitten i næringen sammenlignet med for eksempel forskningskostnader. Som et bærende prinsipp mener vi inntekter som opptjenes innenfor et særskatteregime må sammenstilles med kostnader innenfor samme regime, og motsatt. Dette er særlig viktig siden prisen man oppnår for produktene er en funksjon av all innsats opp til salgstidspunktet, hvilket innbefatter aktiviteter som helt klart ikke kan være gjenstand for en grunnrenteskatt. Prispunktet, slik det kommer frem av høringsforslaget, medfører at det oppstår en asymmetri mellom input og output siden sammenstillingen av inntekter og kostnader ikke harmonerer. Det blir i så fall avgjørende for fremtiden at alle aktiviteter utenfor sjøfasen foregår i dedikerte selskaper og internpriser korrekt slik at man får en rettmessig fordeling av verdiskapingen. Alt henger sammen med alt i en integrert verdikjede.

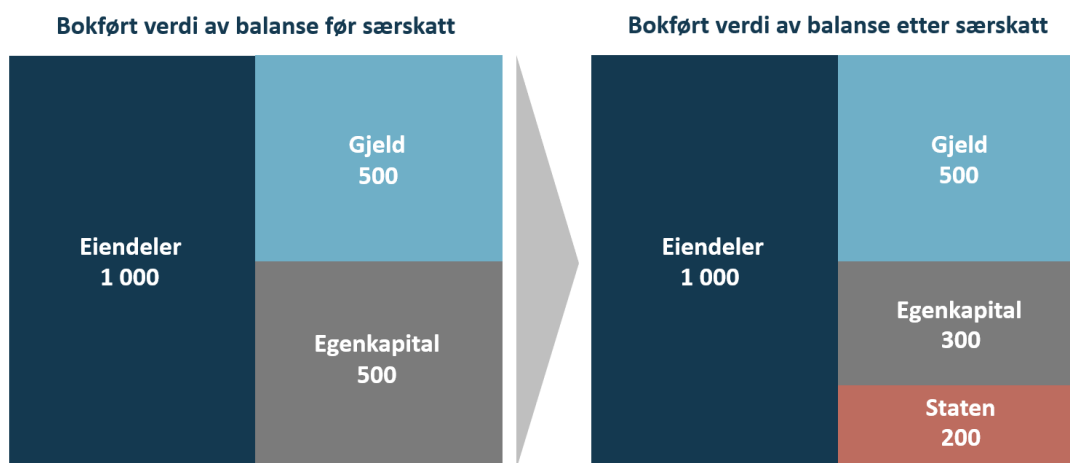
Staten som passiv medinvestor

Finansdepartementet legger opp til at staten skal fungere som en passiv partner i selskapenes investeringer. Statens rolle i gjennomføringen av prosjekter blir å skyte inn en andel tilsvarende særskattesatsen av investeringskostnaden, samtidig som staten trekker inn en tilsvarende andel av

fremtidige nettoinntekter fra investeringen. Som vi vet fra diskusjonen over skyter ikke staten inn sin andel på investeringstidspunktet, men over tid gjennom fremførbare underskudd. Investeringskostnaden bæres derfor i sin helhet av havbrukselskapet. Kombinert med manglende fradrag for finanskostnader og at en rekke relevante utgifter holdes utenfor særskatteregimet blir resultatet at staten ikke fullbyrder sin rolle som likestilt partner, hvilket igjen medfører betydelige vridningseffekter.

Den største svakheten i argumentasjonen om staten som passiv partner er imidlertid ikke skjevheter i fradragene for nye investeringer, men den implisitte ekspropriasjonen av historiske investeringer som den innebærer. Statens inntog som partner skjer etter at den private risikokapitalen har skapt en levedyktig og lønnsom industri. Investeringer som næringen allerede har gjort har ikke fått fradrag tilsvarende særskattesatsen, men staten tar likevel en andel lik særskattesatsen av nettoinntekten fra disse. Her ville det vært betimelig med overgangsregler som gir langt mer rettferdig skattemessig kompensasjon for historiske investeringer. Siden finanskostnader ikke er fradragsberettiget i særskatten vil gjelden bestå i sin helhet, mens egenkapitalverdien reduseres drastisk for investor. Figur 10. viser en prinsipiell illustrasjon av mekanismene som utspiller seg for historiske investeringer. Vi kan ikke se at dette er forenelig med et nøytralt skattesystem, verken teknisk eller moralsk.

Figur 10. Ekspropriasjon av egenkapital for historiske investeringer

Noter: Figuren viser hvordan staten tar en andel lik særskattesatsen av egenkapitalen (i teorien), mens gjelden består i sin helhet og må betjenes av de samme investorene som får sine verdier kraftig redusert.

Eierskap

En avgjørende forskjell mellom vår næring og naturressursnæringene vi sammenlignes med er eierskapet. Norsk vannkraftnæring er i all hovedsak eid av staten og det offentlige. Olje og gasselskapene som opererer på norsk sokkel er stort sett eid av staten og utenlandske investorer. Vår næring er primært eid av norske familier og arbeidsfolk i små lokalsamfunn langs kysten som uavhengig av selskapets lønnsomhet må svare formuesskatt. Denne skatten finansieres i all hovedsak gjennom utbytter fra selskapene og utgjør i så måte ytterligere en bruttoskatt selskaper med norsk majoritets-eierskap må hensynta i sine investeringsvalg. I statsbudsjettet for 2023 foreslår regjeringen å redusere aksjerabatten i formuesskattegrunnlaget fra 25 prosent til 20 prosent kombinert med en økning i utbytteskatten fra 35,2 til 37,8 prosent.

Manglende utredning av konsekvenser

Havbruksskatteutvalget avgrenset sin utredning til å utelukkende vurdere skattleggingen av havbruksvirksomheten isolert. Vår største bekymring er nettopp denne avgrensningen som langt på vei blir som å gjennomføre et forskningsprosjekt i vakuum. I praksis innebærer dette at det samlede skattetrykket som nå påføres bransjen ikke er tilstrekkelig utredet. Vi er særlig bekymret for en tiltakende bruk av bruttoskatter både på selskapet og eiernes hånd. Summen av selskapsskatt, forskningsavgift, markedsavgift, naturressursskatt, produksjonsavgift, grunnrenteskatt, formuesskatt og utbytteskatt påfører selskapene en alvorlig likviditetsbyrde som på sikt vil bygge ned næringen vår. I det følgende går vi gjennom det totale skattetrykket i detalj og viser hvor galt det kan gå når man ikke ser skattesystemet for hva det er - nemlig et sammensveiset system av skatter.

Det totale skattetrykket er det som er avgjørende for næringens utvikling

Langs kysten av Norge er det mye eksportrettet virksomhet som er kapitalintensiv og i stor grad familiekontrollert. Dette gjelder også mange av de børsnoterte selskapene langs kysten. Disse selskapene er kontrollert av familier som er sterkt engasjert i lokalsamfunn hvor de opererer sin virksomhet. Vi lever av og med naturressursene. Det gir lys i hjemmene i distriktene.

Som de fleste andre virksomheter i Norge betaler havbruksnæringen 22% selskapsskatt. Ettersom virksomhetene innenfor havbruk i stor utstrekning er familiekontrollert, i motsetning til petroleums- og kraftnæringen, må selskapene i tillegg betale eierskatt (formuesskatt og tilhørende utbytteskatt på utbytte som er nødvendig for å kunne betale formuesskatten). For børsnoterte "familieselskaper", som for eksempel Lerøy Seafood Group, Austevoll Seafood, Salmar og Grieg Seafood, utgjør eierskatten en betydelig skatt målt opp mot resultat før skatt da formuesverdien for skattemessige formål beregnes basert på børskurser, kurser som priser inn fremtidig inntjening. Basert på historiske tall og forslaget om økt eierskatt i statsbudsjettet, utgjør denne "eierskatten" fort over 20% av resultat før skatt for de børsnoterte selskapene. Av denne grunn er de børsnoterte selskapene nærmest tvunget til å foreta betydelige utbytteutdelinger hvert år, for å dekke opp samlet "eierskatt", uavhengig av om en har overskudd eller ikke.

Historisk har det vært noe lavere "eierskatt" for ikke børsnoterte privateide selskaper, men likevel har det utgjort en betydelig andel av resultatet. Med nye prinsipper for ligningsmessig verdsettelse av konsesjoner, blir også "eierskatten" betydelig tøffere å bære for disse selskapene. I denne sammenheng er det et viktig poeng at "eierskatten" må betales uavhengig om virksomhetene går med overskudd eller underskudd. For mindre aktører, som i sin natur er mer risikoeksponert overfor biologiske hendelser som følge av at de normalt er konsentrert til et avgrenset geografisk område, vil en kraftig skjerpelse av formues- og utbytteskatt kunne være kroken på døren dersom virksomheten blir utsatt for en større biologisk hendelse (som normalt inntreffer fra tid til annen).

Videre er det et faktum at de fleste eierne normalt ikke har midler til å betale formuesskatten, hvilket innebærer at virksomhetene må betale et utbytte som også må dekke utbytteskatten på 37.84%. Konsekvensen av dette er at enkelte eiere ikke ser seg tjent med å bo i Norge da den totale "eierskatten" påfører virksomheten en konkurranseulempe målt opp mot selskaper som har større innslag av utenlandsk eierskap. De har rett og slett ikke like mye midler til å investere i videreutvikling av bedriften om de fortsetter å bo i Norge.

En påstand om at eierne må flytte til utlandet kan det kanskje reageres på, men vi må huske på at Stoltenberg-regjeringen besluttet å redusere selskapsskatten fra 28% til 23% etter anbefaling fra Scheel-utvalget (2014), nettopp for å sikre norske virksomheter samme konkurransekraft som virksomheter i utlandet. Med forslaget som ligger til grunn i statsbudsjettet snakker vi om en konkurranseulempe på hele 20% for selskaper med norske eiere. Da blir dessverre konklusjonen for mange enkel. Eierne nærmest må flytte fra landet, noe vi daglig ser eksempler på i pressen.

I tillegg til dagens skattenivå på rundt 42% (22% + 20%) foreslår regjeringen nå å innføre en grunnrenteskatt på hele 40% av inntjeningen på havbruksvirksomheten i sjøen/merdene. Dette selv om havbruksnæringen allerede betaler både produksjonsavgift, markedsavgift og forskningsavgift, samt at de betaler for kjøp av konsesjonsvolum. De siste årene har dette utgjort ca. 4 milliarder kroner årlig. I prosent av resultat før skatt fra den sjøbaserte delen av bransjen utgjør dette mellom 20-25%. Når representanter fra dagens regjering i debatter på TV eller i andre nasjonale medier påstår at næringen ikke bidrar nok til fellesskapet, er det etter vår oppfatning en meningsløs påstand. Før en eventuell innføring av grunnrenteskatt bidrar

havbruksnæringen allerede med skatter som utgjør ca. 60% av overskuddet før skatt.¹⁰ Og dette er før de norske private eierne har tatt ut en krone til seg selv og eget forbruk.

Et viktig prinsipp i skatteretten er skatteevneprinsippet som fremholder at skattebelastningen skal fordeles etter skattesubjektenes evne til å bære den. Som for alle andre næringer, så finnes det også grenser for hva havbruksnæringen kan bære av skatt og avgifter før det går utover næringens utvikling, investeringer og sysselsetting. Som vi vil illustrere i et realistisk eksempel nedenfor, vil skattebelastningen for et selskap liknende Lerøy Seafood Group fort kunne bli over 80% av resultat før skatt, og dette før vi tar hensyn til hva en betaler for produksjonskapasitet.

Illustrerende eksempel

Før vi gjør realistiske beregninger av de totale skatetrykket er det hensiktsmessig å illustrere sentrale mekanismer i skattemodellen gjennom et stilisert eksempel. Anta at vi har selskapene A, B og C. Alle selskapene har et driftsresultat på 100. Selskap A er gjeldfri når skatten innføres, B har moderat gjeldsgrad og C har høy gjeldsgrad. Selskapene B og C betaler henholdsvis 25 og 50 i rentekostnader. Selskapskattesatsen er 22 prosent og grunnrenteskattesatsen er 40 prosent. Beregningen av effektiv skattesats for de tre selskapene er gjengitt i Tabell 1. nedenfor.

Siden finanskostnader ikke er fradragsberettiget i særskattegrunlaget betaler alle selskapene like mye i grunnrenteskatt (40) til tross for store forskjeller i resultat før skatt. Som en konsekvens vil selskap A være det eneste selskapet som har en effektiv skattesats lik marginalsattesatsen på 62 prosent (=22% + 40%). For de to andre selskapene blir den effektive satsen langt høyere og for selskap C overgår den 100 prosent av resultatet før skatt.

Tabell 1. Illustrerende skatteberegning

<i>Selskap</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>
Driftsresultat (EBIT)	100.0	100.0	100.0
Rentekostnad	-	25.0	50.0
Resultat før skatt	100.0	75.0	50.0
Selskapskatt (22%)	22.0	16.5	11.0
Grunnrenteskatt (40%)	40.0	40.0	40.0
Sum skatt	62.0	56.5	51.0
Resultat etter skatt	38.0	18.5	(1.0)
Effektiv skattesats*	62.0 %	75.3 %	102.0 %

*Resultat etter skatt relativt til resultat før skatt

Hvis selskapene er eid av norske investorer vil de normalt sett måtte betale utbytter for å dekke formuesskatt og tilhørende utbytteskatt. Resultatet etter skatt er negativt for selskap C og dersom selskapet ikke har en betydelig likviditetsreserve vil eneste alternativ ofte være å selge hele eller deler av selskapet, hvilket vil uthule regjeringens ønske om norsk lokalt eierskap.

¹⁰ Inkludert kjøp av kapasitet på auksjon.

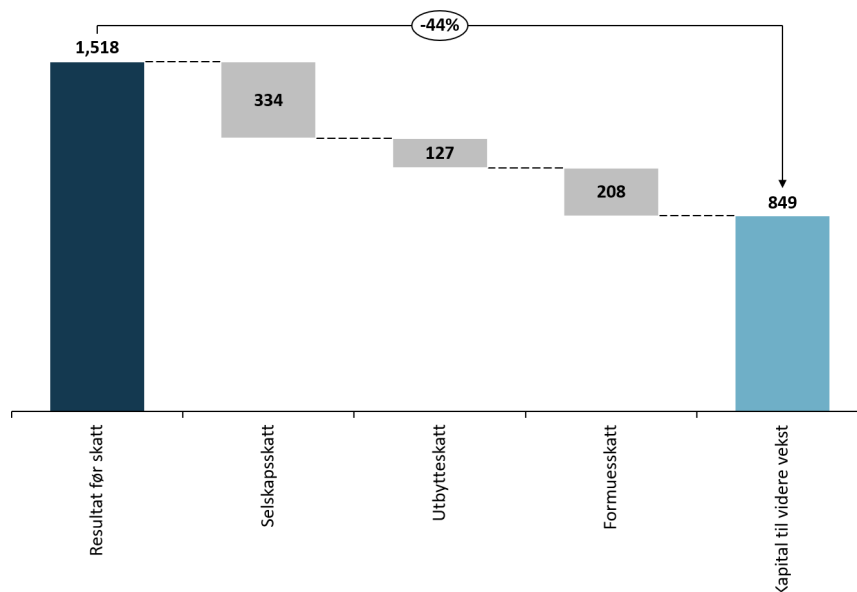
Dette eksempelet er slående enkelt, men synliggjør likevel de samme underliggende mekanismene som spiller seg ut i mer omfattende modeller. I det følgende tar vi utgangspunkt i virkelighetsnære parametere og modellerer hvordan den totale skattebelastningen som forespeilet i høringen og statsbudsjettet vil bli for en stort havbruksaktør med norske majoritetsiere.

Beregning av faktisk total skattebelastning

Vi legger til grunn et tenkt selskap som produserer og selger 135.000 tonn laks årlig med en gjennomsnittlig EBIT/kg på 15 kroner fra driften. Selskapet eksporterer 95 prosent av volumet og betaler 0,6% eksportavgift. Virksomheten har en totalkapital på 30 milliarder kroner, hvor samlet gjeld utgjør halvparten. Rentebærende gjeld tilsvarer halvparten av den totale gjelden og utgjør 7.5 milliarder kroner. Lånerenten er 5% p.a. Selskapet betaler en produksjonsavgift på 56 øre/kg produsert fisk og en naturressursskatt på 56 øre/kg. Alt som produseres er av høyeste kvalitet (SUP) og selges i spotmarkedet. Selskapsskattesatsen er 22%, grunnrenteskattesatsen er 40%, utbytteskatten er 37.84% og formuesskattesatsen er 1.1%. Selskapet verdsettes med P/E 20x og aksjerabatten er 20%. Formuesskatten fullfinansieres med utbytte fra selskapet.

Med utgangspunkt i disse forutsetningene beregner vi først den totale skattebelastningen med gjeldende rett før vi går over til å vise høringsforslagets faktiske omfang. Figur 11 gjengir resultatene for hvordan dagens skattesystem slår ut for eksempelselskapet vårt.¹¹ Selskapet oppnår et resultat før skatt på 1.5 milliarder kroner, og betaler 334 millioner i selskapsskatt, 127 millioner i utbytteskatt og 208 millioner i formuesskatt. Samlet blir dette en skatteregning på 669 millioner kroner. Som et resultat sitter selskapet igjen med 850 millioner kroner til å finansiere videre vekst og vedlikeholde dagens produksjonsnivå. Som aksjonær sitter eierne igjen med en moderat egenkapitalavkastning på 3,7% før eierne har hentet ut penger til privat konsum.¹²

Figur 11. Total skattebelastning med gjeldende rett (millioner kroner)

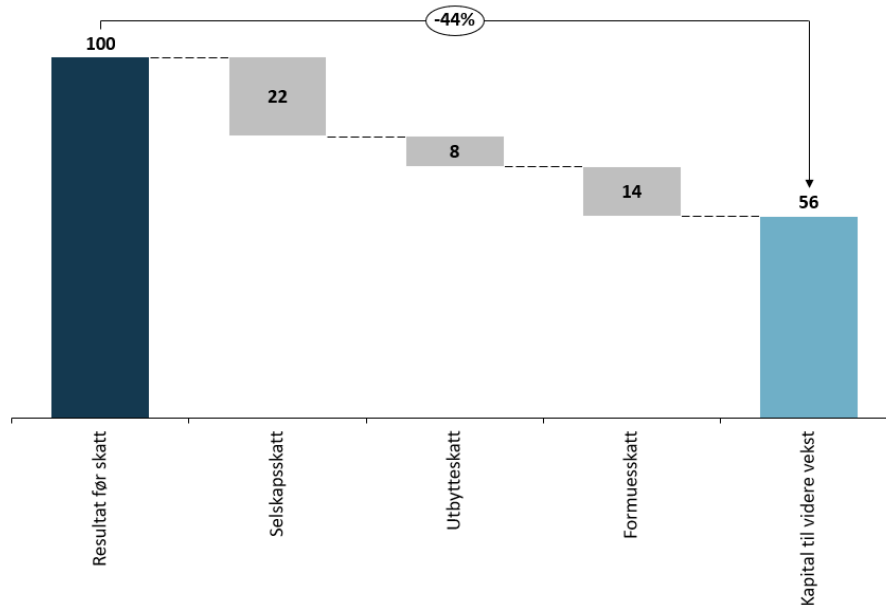

¹¹ Merk at en legger til grunn den nye satsen for produksjonsavgiften på 56 øre/kg.

¹² Avkastningen er beregnet som tilbakeholdt overskudd relativt til markedsverdien av egenkapitalen

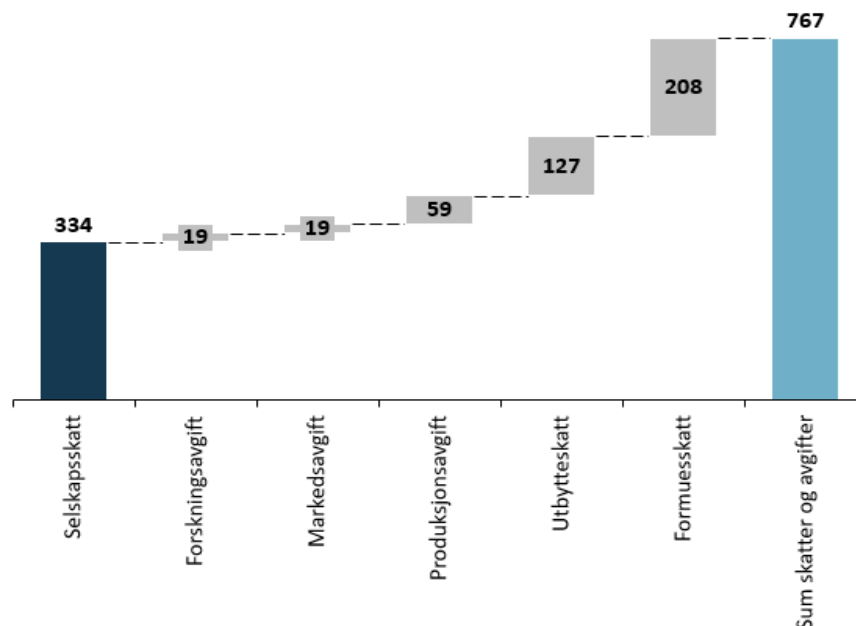
I Figur 12. viser vi hvordan de ulike skattene fordeler seg relativt til resultat før skatt. Som vi ser i figuren utgjør selskapsskatten 22%, utbytteskatten 8% og formuesskatten 14%. Dette innebærer at bruttoskattene på eierskapet i praksis dobler den effektive beskatningen av selskapet. Man kan tenke på summen av utbytteskatten og formuesskatten som kostnaden man er villig til å betale for å bo i Norge. I dette tilfelle innebærer det at skatten på norsk eierskap er over tyve prosent. Dette viser tydelig hvor galt det kan gå hvis man avgrenser analysen til å bare inkludere selskapsfæren - da inkluderer vi i praksis bare halve skatteeffekten i dette tilfelle.

Figur 12. Total skattebelastning med gjeldende rett (%)

Disse resultatene bryter med det kjente narrative fra mediebildet om at norsk havbruksnæring betaler mindre skatt enn andre. Sannheten er at næringen betaler like mye i prosent av resultat før skatt som de fleste andre selskaper. Det som imidlertid skiller havbruksnæringen fra de fleste andre bransjer er et høyt skattetrykk av næringsspesifikke bruttoskatter. Fremstillingene ovenfor viser nemlig ikke at det også er betalt rundt 97 millioner kroner i forskningsavgift, markedsavgift og produksjonsavgift før en kommer til resultat før skatt. Figur 13 viser det årlige provenybidraget fra selskapet gjennom skatter og avgifter i et normalår.

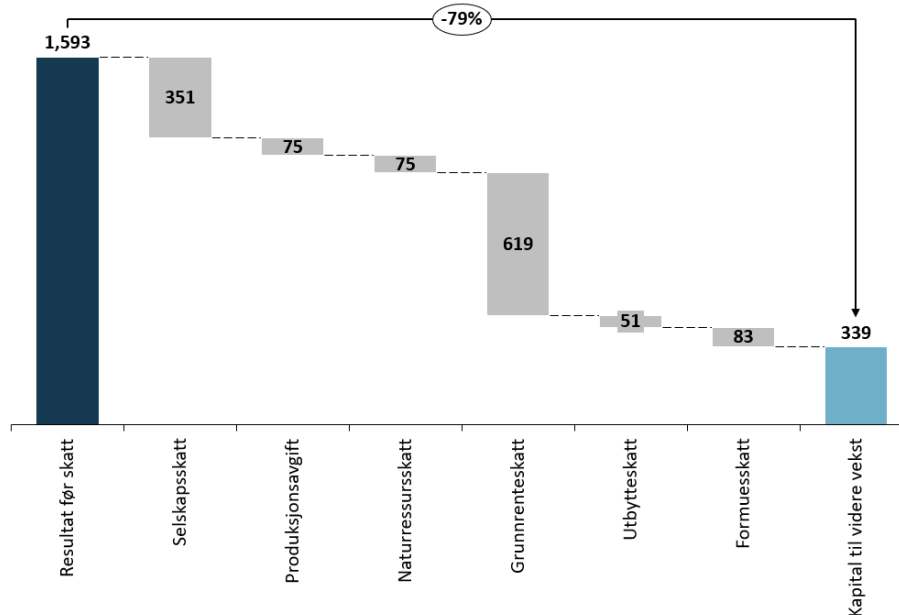
Figur 13. Sum skatter og avgifter med gjeldende rett (millioner kroner)

Som figuren viser har selskapet betalt 19 millioner kroner i forskningsavgift, 19 millioner i markedsavgift og 59 millioner i produksjonsavgift. Dette betyr at selskapet totalt sett bidrar med 767 millioner kroner til statskassen i et normalår sett bort ifra eventuell kommunespesifikk eiendomsskatt. I tillegg til dette kommer naturligvis arbeidsgiveravgift og andre avgifter som er felles for alle næringsdrivende.

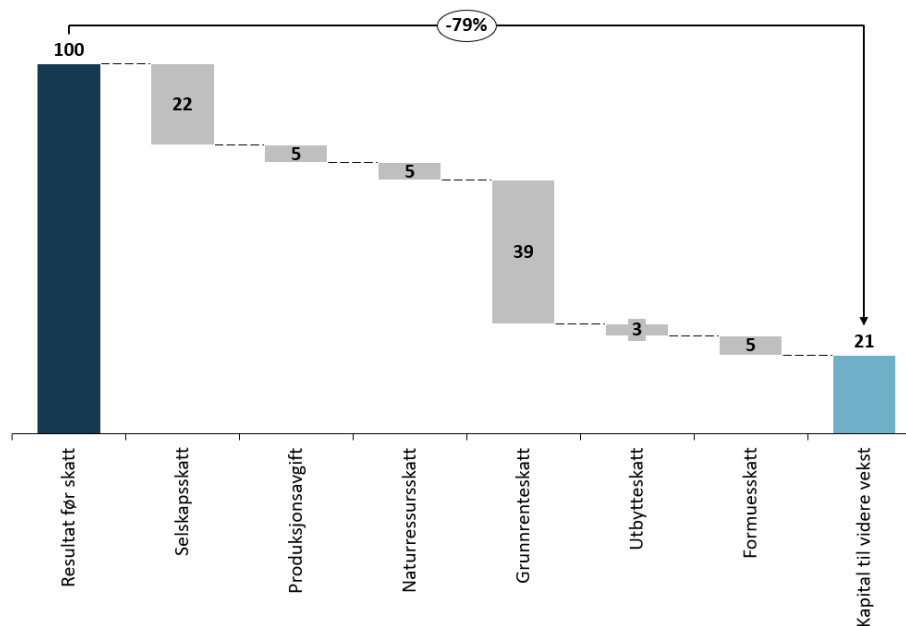
Til nå har vi satt søkelys på gjeldende rett. I det følgende går vi over til en analyse av det foreliggende særskatteforslaget og hvilke effekter det vil ha på selskapets investeringsevne. Selskapet er det samme, men må nå forholde seg til en særskatt på 40% i tillegg til resterende skatter og avgifter.

Den totale skattebelastningen med særskatt er gjengitt i Figur 14. Selskapet oppnår et høyere resultat før skatt siden produksjonsavgiften ikke lengre går til fradrag i alminnelig inntekt, men motregnes krone for krone mot beregnet grunnrenteskatt. Selskapet betaler nå 351 millioner kroner i selskapskatt, 75 millioner i produksjonsavgift, 75 millioner i naturressursskatt, 619 millioner i grunnrenteskatt, 51 millioner i utbytteskatt og 83 millioner i formuesskatt. Totalt 1,25 milliarder kroner. Dette gjør at selskapet sitter igjen med 339 millioner kroner til finansiere videre vekst og vedlikehold av selskapet.

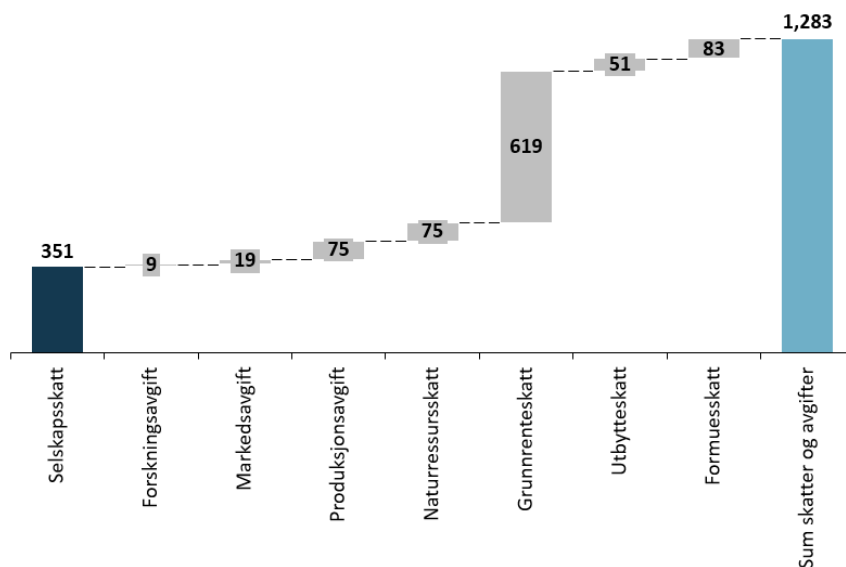
Figur 14. Total skattebelastning med grunnrenteskatt i millioner kroner

I Figur 15 viser vi hvor mye de ulike skattene utgjør av resultat før skatt. Selskapskatten utgjør 22%, produksjonsavgiften 5%, naturressursskatten 5%, grunnrenteskatten 39%, utbytteskatten 3% og formuesskatten 5%. Grunnen til at grunnrenteskatten her utgjør mindre enn skattesatsen (40%) er motregningen som gjennomføres med produksjonsavgiften og naturressursskatten. Beregnet grunnrenteskatt utgjør 48.3% av resultat før skatt før motregning.¹³ Eierskattene er nå merkbart lavere som følge av egenkapitalens verdifall. Samlet eierskapsbeskatning blir nå rundt 8% mot nærmere 22% med gjeldende rett. Samlet sett sitter selskapet igjen med 21% av resultatet før skatt til å finansiere videre vekst og vedlikeholde dagens kapitalbase.

¹³ Beregnet grunnrenteskatt - produksjonsavgift - naturressursskatt = grunnrenteskatt

Figur 15. Total skattebelastning med grunnrenteskatt i % av resultat før skatt

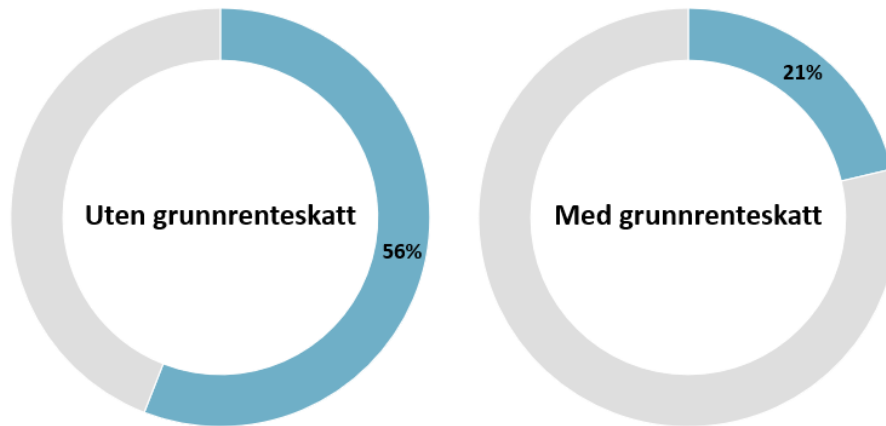
I likhet med gjennomgangen av gjeldende rett ovenfor viser heller ikke dette det fulle skatte- og avgiftsbildet. Selskapet betaler nemlig fremdeles en forskningsavgift og en markedsføringsavgift. Førstnevnte går til fradrag i begge skattene og utgjør 9 millioner kroner, mens sistnevnte utelukkende fradragsføres i alminnelig inntekt og utgjør 19 millioner kroner. Totalt utgjør provenyet fra virksomhet nå 1.28 milliarder kroner, som vist i Figur 16. Dette tilsvarer en økning på 516 millioner kroner sammenlignet med gjeldende rett.

Figur 16. Sum skatter og avgifter med grunnrenteskatt (millioner kroner)

Sammenstiller vi resultatene fra de to ulike skattesystemene kommer forskjellen enda tydeligere frem. Totalt sitter selskapet igjen med 21% av resultat før skatt til reinvesteringsformål med grunnrenteskatt og 56% uten, som vist i Figur 17. Selskapets evne til organisk vekst med opptjente midler svekkes betydelig og en er avhengig av å hente penger i kapitalmarkedet for å gjennomføre større investeringer i årene som kommer. I fravær av privat kapitalbeskatning ville selskapet hatt 134 millioner mer i opptjent egenkapital i tilfellet med grunnrenteskatt.

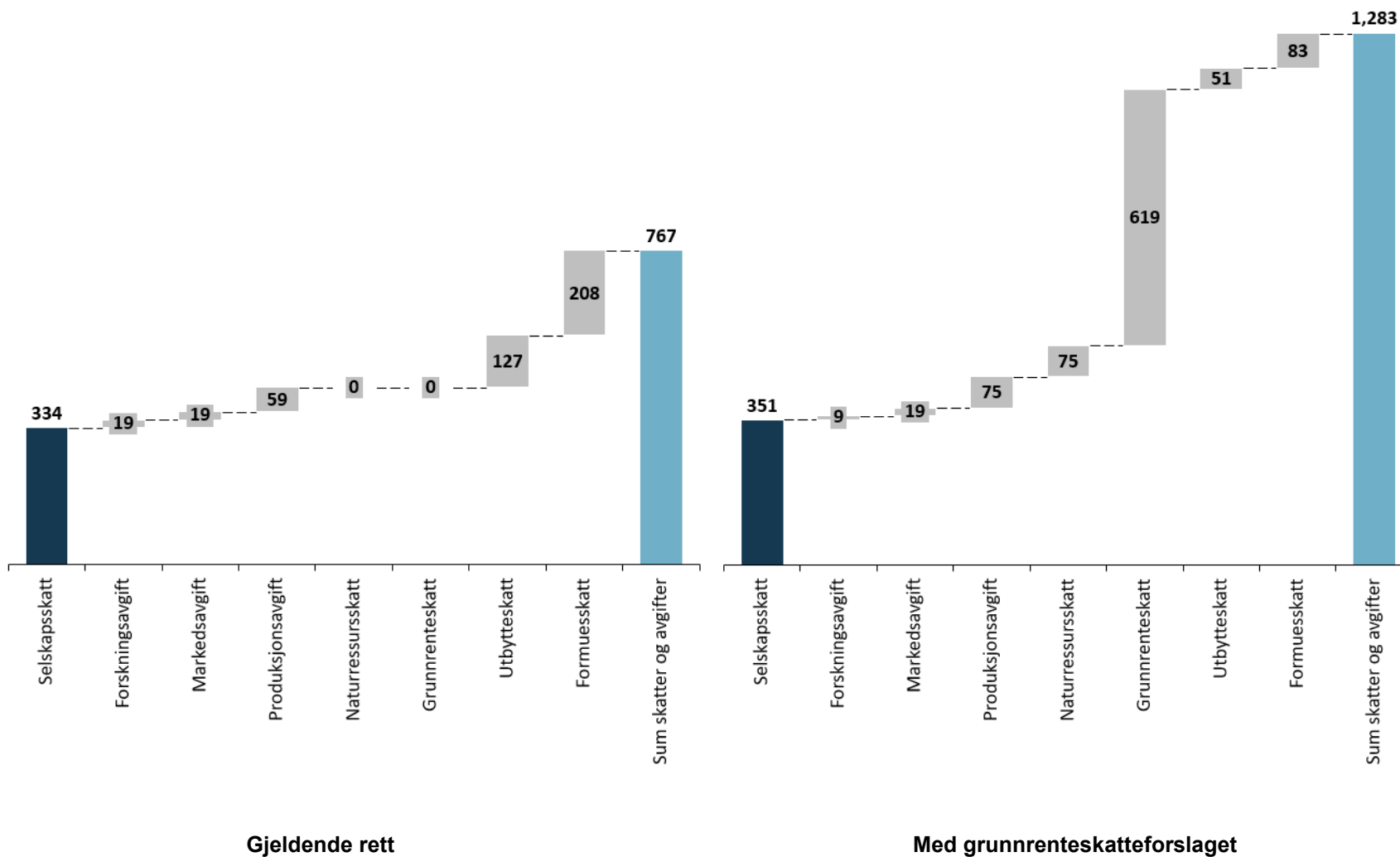
I praksis er konsekvensene alvorlig. Ikke bare vekstinvesteringer vil bli stoppet av forslaget slik det nå er utformet, det kan bli utfordrende å få til vedlikeholdsinvesteringer. Skatteforslaget vil dermed kunne innebære nedbygging av industrien i Norge, alternativt utvanning av norsk eierskap til havbruksbransjen i Norge hvilket vi oppfatter er stikk i strid med regjeringens ønske.

Figur 17. Reinvesterbare andel av resultat før skatt med og uten grunnrenteskatt.

Skatteforslaget slik det nå foreligger innebærer en stor økning i det totale skattenivået. En betydelig andel av den totale skattebelastningen består av bruttoutformede produksjons- og kapital skatter. Vi avslutter dette kapitlet med en side ved side sammenligning av det totale skatte- og avgiftstrykket til ettertanke og refleksjon i Figur 18.

Figur 18. Sammenligning av det totale skatte- og avgiftstrykket for næringsen (millioner kroner)

Hva er konsekvensene av regjeringens forslag?

Etter vår vurdering vil regjeringens skatteforslag få dramatiske konsekvenser langs to dimensjoner. En dimensjon dreier seg om havbruksnæringen, livsgrunnlaget langs kysten og produksjonen av bærekraftig protein, mens den andre dimensjonen dreier seg om tilliten til det regulatoriske rammeverket i Norge. De ødeleggende konsekvensene i den første dimensjonen kan vi i det vesentligste fremdeles unngå, men konsekvensen av svekket tillit og redusert forutsigbarhet har allerede økt vurderingen av politisk risiko i Norge. I det følgende gjennomgår vi de viktigste momentene i hver dimensjon og vi starter med den direkte innvirkningen på havbruksnæringen og lokalsamfunnene.

Konsekvenser for havbruksnæringen og lokalsamfunn

Det vi i dag kjenner som havbruksnæringen er som kjent et resultat av flere tiår med strategisk og målrettet arbeidsinnsats. Innsatsen er finansiert av privat risikokapital og verdiene er skapt av en hardtarbeidende og driftig kystbefolkning. En avgjørende forutsetning for denne industriutviklingen har vært en vilje og evne til å reinvestere den løpende avkastningen for å sikre trygge arbeidsplasser og vedvarende næringsvekst. Forslaget som nå ligger til grunn, innebærer at vår evne til å akkumulere kapital for å finansiere videre organisk vekst svekkes betydelig. Våre beregninger viser at den effektive skattebelastningen for et norskeid havbruksselskap vil være rundt 75-80 prosent av resultat før skatt med forslaget. Dette er imidlertid et nedre estimat som blant annet forutsetter at det ikke foreligger avvik mellom normpris og realisert salgpris.

Kapitalen vi disponerer etter skatt skal finansiere vedlikeholdsinvesteringer for å opprettholde dagens produksjonsnivå, den skal finansiere videre vekst og den skal gi en kompensasjon for at kapitaleier tar risiko heller enn å plassere penger i banken. Vår vurdering er at kapitalen vi sitter igjen med etter skatt ikke vil være tilstrekkelig til å tilfredsstillere disse tre formålene. Denne kraftige svekkelsen i vår selvfinansieringsevne vil slå direkte ut i betydelig redusert investeringsnivå der vi i første omgang blir nødt til å prioritere vedlikehold fremfor nye prosjekter og arbeidsplasser.

Redusert etterspørsel etter varer og tjenester fra havbruksselskapene vil naturligvis gi lavere aktivitet og sterkt fallende inntjening i den høyst spesialisert leverandørindustrien vår. Dette er selskaper som leverer varer og tjenester gjennomgående i verdikjeden og bidrar med flere titalls tusen arbeidsplasser i distriktene. Denne delen av industrien har tilpasset seg et forventet nivå av nye investeringer og aktivitet i havbruksselskapene som nå ikke vil realiseres som følge av skatteforslaget og kapitalmangelen.

For at næringen vår ikke skal bygges ned over tid vil vi i større grad bli avhengig av fremmedkapital. Lokal forankring har vært en viktig bærebjelke i næringen siden pionertiden og har sørget for at verdiskapingen skjer i harmoni med lokalsamfunnene. Denne lange tradisjonen står nå i fare for å endres. I takt med svekket selvfinansieringsevne vil vi nemlig også få sterkt redusert gjeldsbetjeningsevne. Dette medfører at vi i større grad blir avhengig av å finansiere eventuelle investeringer med ekstern egenkapital. Norge er en liten åpen økonomi og det er rimelig å forvente at en betydelig del av den nye egenkapitalen vil komme fra utlandet.

Utenlandske kapitaleiere svarer ikke formuesskatt og selskaper eiet av utenlandske investorer tvinges derfor ikke til å betale utbytter på samme måte som selskaper eiet av norske investorer. For utenlandsk eide selskaper har dette stor betydning da disse selskapene i praksis får redusert den effektive skattebelastningen, men det vil kunne ha store konsekvenser for det lokale eierskapet - et eierskap som over tid vil bli påtvunget nedsalg for å finansiere videre utvikling. Grunnrenteskatten rasjonaliseres delvis av at man tar kontroll over et sett med ressurser slik at avkastningen tilfaller allmenningen uavhengig av eier. Et underliggende premiss i dette rasjonale er at hvem som eier hva ikke betyr noe for verdiskapingen.

Vi er imidlertid overbevist om at lokal forankring har vært, og alltid vil være, en svært viktig del av verdiskapingsprosessen i norsk havbruksnæring.

Tilpasninger og restrukturering

Høringsforslaget inneholder i liten grad detaljer rundt hvordan departementet vil håndtere praktiske utfordringer assosiert med avgrensningen av skattesubjektet. I dag er de fleste havbruksselskaper organisert som vertikalt integrerte foretak med aktiviteter innenfor og utenfor virkeområdet til den nye særskatten. Forslaget innebærer at selskapene i betydelig større grad må skille mellom disse aktivitetene for skatteformål. Det er flere måter å gjøre det på, men alle vil medføre relativt store merkostnader for selskapene og staten.

En nærliggende måte å håndtere avgrensningen på er å skille ut alle aktiviteter knyttet til matfiskfasen i egne selskaper og at transaksjoner mellom enhetene gjennomføres med armlengdes prising i henhold til OECDs retningslinjer for internprising. Dette medfører merkostnader for næringslivet i form av rådgivning, restrukturering og etableringsutgifter innledningsvis, samt administrasjon, regnskapsføring og revisjon løpende.

Uavhengig av hvordan skillet håndteres i praksis vil det medføre relativt store merkostnader for næringslivet. For skattemyndighetene må det regnes med merkostnader til opplæring og utvikling av systemer for å samle inn opplysninger i overgangsfasen, samt store løpende kostnader til kontroll av innsendte opplysninger. Bruk av normpriser i fastsettelsen av inntekt er ment til å forenkle kontrollarbeidet, men her er vi overbevist om at departementet undervurderer kompleksiteten i prisingsmodellene i næringen og store juridiske kostnader må trolig forventes. Tilsvarende er vår vurdering at departementet grovt undervurderer kompleksiteten i verdikjeden og den lange produksjonssyklusen når fradragene skal fastsettes.

I motsetning til Havbruksskatteutvalget legger som kjent departementet opp til et bunnfradrag for å skjerme de minste aktørene. Dette introduserer en lang rekke kompliserende momenter og åpner for omfattende tilpasningsmuligheter. En av mange muligheter vil være at havbruksselskapene skiller ut konsesjonene i egne selskaper og selger majoriteten til finansielle investorer. På denne måten vil selv større selskaper kunne få tilstrekkelig stort bunnfradrag til å hule ut særskattegrunnlaget fullstendig. Vi tror imidlertid at en slik åpenbar tilpasningsstrategi vil fremprovosere lovendringer og justeringer i retten til bunnfradrag. Det er allerede lagt opp til klausuler som blant annet forhindrer at nærstående splitter selskaper i flere enheter.

Global kapitalflyt

En sentral mekanisme i en globalisert verden med frie kapitalbevegelser er at kapitalen vil flytte dit den gir høyest avkastning etter skatt. Det samfunnsøkonomiske effektivitetstapet fra relativt sett høy skattebelastning vil derfor øke i takt med kapitalens mobilitet. Scheel-utvalget som leverte sin virkningsfulle rapport i 2014 la stor vekt på at det norske skattesystemet måtte være konkurransedyktig i en stadig mer internasjonal verden.

Høringsforslaget innebærer at Norge havner i en klar særstilling hva angår høyt skattetrykk på havbruksvirksomhet. I lys av næringens stadig tiltakende mobilitet er det derfor rimelig å forvente at eventuell overskuddskapital i betydelig større grad vil sysselsettes utenfor norsk skattejurisdiksjon fremover.

Betydningen av norsk havbruksnæring for livsgrunnlaget langs kysten erkjennes av regjeringen i Hurdalsplattformen. Plattformen stadfester eksplisitt at regjeringen skal legge til rette for næringen for å skape flere arbeidsplasser, stimulere til innovasjon og bruk av ny teknologi, samt øke verdiskapingen og

eksportinntektene. Vår vurdering er at den forespeilede økningen i effektiv beskatning av næringen vil være direkte motstridig med regjeringens ambisjoner. Vi er sikre på at næringen vil oppleve en sterk økning i antall arbeidsplasser, at ny teknologi skal tas i bruk og at verdiskapingen skal øke, men det vil ikke skje i Norge dersom forslaget gjennomføres.

Oppsummert vil forslaget slik det foreligger medføre en drastisk økning i den totale skattebelastningen for næringen. Det lokale eierskapet står for fall og eventuelle investeringer med tilhørende arbeidsplasser og verdiskaping vil langt på vei foregå utenfor Norges grenser. Vi er overbevist om at både havbruksskatteutvalget og departementet grovt undervurderer kapitalens- og næringens mobilitet. Videre mener vi at investeringstakten vil falle betydelig og eventuell overskuddskapital vil sysselsettes utenfor Norges grenser til skade for lokalsamfunnene, leverandørindustrien, havbruksselskapene og livsgrunnlaget langs kysten. Forslaget vil innebære bred restrukturering av næringen med uoversiktlige administrasjons- og kontrollkostnader for både næringen og skattemyndighetene. Forslaget er fundamentert på et syltynt grunnlag med store mangler hva angår sentrale og elementære bransjeforhold.

Prosess og tillit til Norge

Norsk forvaltningstradisjon har i moderne tid vært tuftet på ansvarlighet, langsiktighet og forutsigbarhet. Gjennom åpenhet og grundige prosesser har vi etablert et gjensidig tillitsforhold mellom næring, befolkning og myndigheter. Faktisk viser undersøkelser finansiert av Verdensbanken at nordmenn er helt i verdenstoppen hva angår tillit til hverandre og grunnleggende institusjoner i samfunnet.

For næringslivet som skal gjøre store investeringer med lang levetid er det avgjørende med regulatorisk stabilitet og at eventuelle endringer i sentrale rammebetingelser skjer over lang tid. I en liten åpen økonomi vil denne stabiliteten være et viktig konkurransefortrinn i seg selv, som blant annet poengtert gjentatte ganger av tidligere administrerende direktør i Equinor, Helge Lund, med referanse til den eventyrlige utviklingen av norsk sokkel.

Etter et bredt politisk forlik om produksjonsavgift for knappe to år siden var det få som forventet en fundamental omlegging av skattesystemet for næringen allerede nå, særlig uten nærmere prosess. Bruddet på forventningene materialiserte seg i en omfattende korleksjon av sjømatsekskapenes aksjekurser og rundt 60 milliarder kroner i målbare verdier forsvant på få timer etter fremleggelsen av forslaget.

Vår oppfatning er at forslaget bærer preg av å være utarbeidet uten tilstrekkelig kunnskap om sentrale og elementære bransjeforhold. Vi har forståelse for at en næring ikke skal kunne bestemme sitt eget skattesystem, men vi har ingen forståelse for at myndighetene ikke innhenter nødvendig bransjekompetanse i slike prosesser. Dette introduserer betydelig usikkerhet og svekker det generelle tillitsforholdet mellom næringsaktører, investorer og staten. Konsekvensene blir vidtrekkende og uavklarte for norsk næringsliv.

Investorer kompenserer seg selv for politisk risiko gjennom oppjustering av avkastningskravene som brukes i investeringsanalysene. Resultatet blir at enhver kontantstrøm faller i verdi sett med investors øyne, alt annet likt. I ytterste konsekvens vil utenlandske investorer derfor avstå fra å investere i Norge og norske investorer vil flytte en større andel av sine investeringer ut av landet. Etter flere tiår i kapitalmarkedet har vi erfaring med betydningen av politisk risiko og vet at særlig utenlandsk kapital lar seg skremme av brå endringer i rammebetingelser. Dette vil potensielt være ødeleggende for alle næringer i Norge som avhenger av internasjonal kapital.

Vi, som nordmenn og næringsaktører, er også skremt av nyere tids neglekt av de grunnleggende prinsippene om ansvarlighet, langsiktighet og forutsigbarhet i politiske prosesser. Som et resultat vil vi også tenke oss nøye om før vi gjør nye store investeringer med lang løpetid.

Avsluttende kommentarer

Etter vår forståelse vil gjennomføring av forslaget slik det foreligger ha vidtrekkende og ødeleggende konsekvenser for videreutviklingen av norsk havbruksnæring. Dette skyldes en kombinasjon av at forslaget bygger på flere sentrale misforståelser om elementære bransjeforhold, samt at prosessen bryter med lange tradisjoner for åpenhet og forutsigbarhet som vil svekke tilliten til det regulatoriske klimaet for næringsliv i Norge for øvrig.

Med forankring i alle momenter belyst i dette dokumentet tilrårer vi på det sterkeste at forslaget forkastes til fordel for en ny og grundig prosess der det totale skattetrykket for næringen vurderes. Vi poengterer eksplisitt at et eventuelt nytt utvalg må være bredt sammensatt og inneha nødvendig bransjekunnskap, samt inngående erfaring med praktisk finans.

Inntil en ny utredning foreligger ber vi om at dagens system videreføres. Dersom forslaget vedtas til tross for alle svakhetene i forarbeidet ber vi innstendig om at reelle inntekter legges til grunn i inntektsfastsettelsen og at særskattesatsen reduseres vesentlig.

Oppsummert anbefaler vi følgende tiltak og prinsipper for videre saksgang:

1. Vi har allerede grunnrenteskatt i næringen og næringen betaler en merbeskatning. Regjeringens forslag forkastes og innføres ikke fra 1. januar 2023. Dagens særskattesystem med produksjonsavgift og betaling for produksjonskapasitet videreføres - eventuelt med noen mindre justeringer.
2. Det nedsettes et nytt og bredt sammensatt utvalg med nødvendig bransje- og praktisk finanskompentanse til å vurdere næringens totalbeskatning, samt foreslå mulige endringer.
3. Om en velger å gå videre med foreslått modell må:
 - a. innføring utsettes og konsekvensutredning gjennomføres
 - b. alle relevante inntekter og kostnader inkluderes i særskattegrunnlaget
 - c. faktisk salgsinntekt legges til grunn for inntektsfastsettelsen i særskatten. Et normpriseråd vil ikke fungere etter sin hensikt i havbruksnæringen.
 - d. utarbeides overgangsregler som reduserer grad av konfiskering
 - e. tas hensyn til næringens totale skattenivå (inkludert eierbeskatning) og særskattesatsen må reduseres vesentlig
 - f. evaluering og eventuelle endringer av rammebetingelser må følge prinsippene for langsiktighet, konkurransekraft, ansvarlighet og forutsigbarhet.

Mvh

Henning Beltestad (sign.)

Konsernleder Lerøy Seafood Group

Sjur S. Malm (sign.)

CFO Lerøy Seafood Group

Referanser

Barentswatch. (2022). *Fish health API*. Barentswatch. [Tilgjengelig her](#).

Fairr Initiative. (2022). *Coller Fairr Index - Company Ranking*. [Tilgjengelig her](#)

Finansdepartementet. (2022). *Høringsnotat - Grunnrenteskatt på havbruk*. (Saksnr. 22/4989). [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet (2022a). *Akvakulturstatistikk: matfiskproduksjon av laks, regnbueørret og ørret: Andel av solgt mengde for de 10 største 1996-2021*. Fiskeridirektoratet. [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet (2022b). *Akvakulturstatistikk: matfiskproduksjon av laks, regnbueørret og ørret: Salg 1994-2021*. Fiskeridirektoratet [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet (2022c). *Lønnsomhetsundersøkelse for laks og regnbueørret: matfiskproduksjon*. Fiskeridirektoratet. [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet. (2022d). *Akvakulturregisteret*. Fiskeridirektoratet. [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet. (2018). *Auksjon juni 2018*. Fiskeridirektoratet. [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet. (2020). *Auksjon august 2020*. Fiskeridirektoratet. [Tilgjengelig her](#).

Fiskeridirektoratet. (2022e). *Resultater fra lakseauksjonen 2022*. Fiskeridirektoratet. [Tilgjengelig her](#).

Greaker, M. & Lindholt, L. (2022). *Ressursrenten i naturressursnæringene i Norge 1984-2021*. (Rapporter 2022/23), Statistisk Sentralbyrå, [tilgjengelig her](#).

NOU 2019: 18. (2019). *Skattlegging av havbruksvirksomhet*. Finansdepartementet. [Tilgjengelig her](#).

Kolle, N. (Red). (2014). *Norges fiskeri- og kysthistorie I-V*. Fagbokforlaget

NASDAQ (2021). *NASDAQ Salmon Index (salesprice) History*. NASDAQ. [Tilgjengelig her](#)

Norges Fiskeri- og Kysthistorie (2010). *Band 5: Havbruk*. [Tilgjengelig her](#)

Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. Batoche Books. Kitchener. 2001

SSB. (2022). *07326: Akvakultur. Salg av slaktet matfisk, etter fiskeslag (F) (avslutta serie) 1976-2019*. Statistisk Sentralbyrå. [Tilgjengelig her](#).

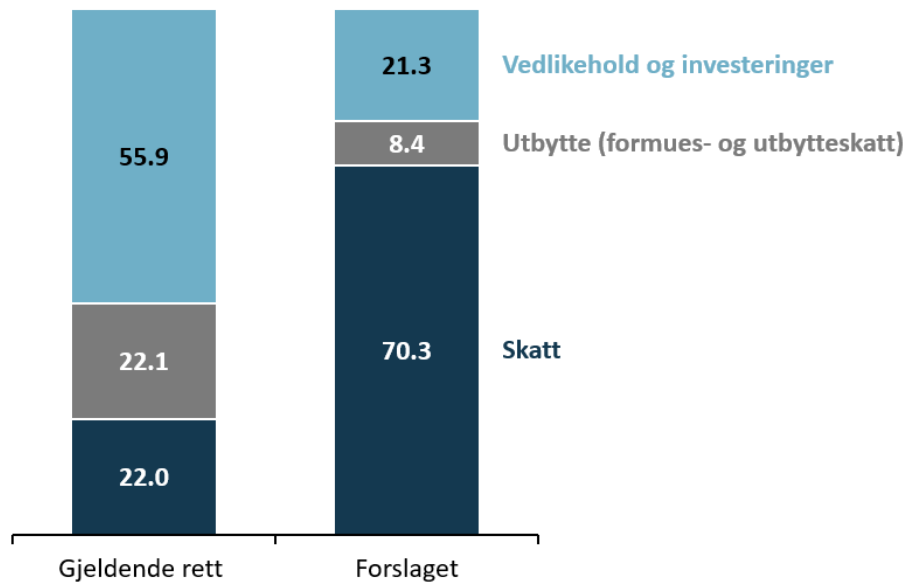
Svarstad, K. (2002). *En plog i havet*. Blekkhuset

Ulseth, O. (2016). *Glad laks - historien om SalMar*. Gyldendal

Veterinærinstituttet. (2022). *Overvåkningsprogrammet for antibiotikaresistens (NORM-VET)*. Norsk overvåkningssystem for antibiotikaresistens, Veterinærinstituttet og Folkehelseinstituttet.. [Tilgjengelig her](#)

Vedlegg

Disponering av resultat før skatt

Figuren viser allokering av resultat før skatt. Mer at kompensasjon for risiko vil være en del av vedlikehold- og investeringsmidlene.